

SMADIT

Samverkan mot Alkohol och Droger i Trafiken

Handbok

Innehåll

Förord.....	
Syftet med handboken.....	1
Handbokens innehåll.....	1
Del 1 Inledning	
Bakgrund	5
Syftet med SMADIT	5
Lagar och sekretess	6
Hur får man SMADIT att fungera i praktiken?.....	6
Vilka vinster ger metoden?	7
Del 2 Nyckelord	
Nyckelord för SMADIT	9
Del 3 SMADIT:s sex steg	
Steg 1 Upptäckt	13
Upptäckt av person utan samband med fordon	14
Upptäckt av person i samband med fordon.....	16
Steg 2 Bedömning	18
Bedömning av person utan samband med fordon	19
Bedömning av person i samband med fordon.....	22
Steg 3 Införing	24
Införing till vården.....	25
Steg 4 Överlämning	29
Överlämning från polis till vården.....	30
Steg 5 Vårdsamtal	33
Sjukvårdens fortsatta arbete.....	34
Steg 6 Vård och Stöd	39
Olika vägar.....	40
Del 4 Lagstöd vid upptäckt och bedömning	
Behovs- och proportionalitetsprincipen	43
Lagstöd vid upptäckt och bedömning	45
Del 5 Rättsliga konsekvenser	
Rättsliga konsekvenser.....	54
Källförteckning	56
Bilaga 1: SMADIT-blanketten	57

Förord

SMADIT står för Samverkan mot Alkohol och Droger i Trafiken. Det är en arbetsmetod som har utvecklats lite olika runt om i landet. I Örebro län implementerades metoden för åtta år sedan och har sedan dess kontinuerligt utvecklats.

Polisman Håkan Larsson och sjuksköterska Pernilla Ghötlin har under lång tid varit eldssjälar och varma förespråkare för SMADIT. De har tillsammans och med andra använt sig av och vidareutvecklat SMADIT under årens lopp och har bidragit till att den fått en fast förankring i Örebro län. Det gäller både den praktiska tillämpningen och institutionella konsolideringen. Det senare innebär bland annat att samverkande myndigheters chefer är bidragande till metodens fortlevnad genom olika former av stöd och att metoden idag är en del av myndigheternas reguljära verksamhet.

Under de senare åren har önskemål framkommit från olika håll, både lokalt och nationellt, om att arbetsmetodens praktiska moment bör dokumenteras så att den förvärvade erfarenheten och kunskapen kan tillgodogöras andra, både de som rent praktiskt ska arbeta utifrån SMADIT och andra personer intresserade av processer som påverkar människors livsöden. En handbok har

helt enkelt saknats för dem som ska arbeta enligt SMADIT. Tanken med föreliggande manual är att fylla detta behov. Både Håkan och Pernilla har förtjänstfullt bidragit med sin kunskap och erfarenhet till handbokens innehåll. Vid ett par tillfällen har även den lokala samverkansgruppen för SMADIT bidragit med värdefulla synpunkter på tidigare versioner av handboken.

Genom ett formellt samarbete mellan Örebro universitet och Polismyndigheten i Örebro län, Polisiära Metoder idag och i Framtiden (PMF), finns idag en plattform för forsknings-samverkan. PMF driver ett antal projekt med bäring på polisiära metoder och praktiska tillämpningar. Professor Henrik Andershed vid universitetet och fil dr Marcus Johansson vid polisen har varit projektledare för handboken som har tagits fram i samverkan mellan Polismyndigheten i Örebro län, Örebro universitet och Örebro läns landstings Beroendecentrum.

Brottsförebyggande Rådet har bidragit med finansiering under de två år som arbetet har pågått och i projektet med sammanställandet av denna handbok av SMADIT har även Darun Jaf, Örebro universitet, och Emma Larsson, Beroendecentrum, arbetat.

Örebro den 19 mars 2015

Syftet med handboken

SMADIT är en arbetsmetod mot narkotika, dopning, missbruk/beroendeproblematik och kriminalitet i samverkan mellan polis, landsting, kommun och kriminalvårdens frivård. Arbetsmetodens huvudsyfte är att individer misstänkta för rattfylla, drograttfylla, ringa narkotikabrott så snabbt som möjligt, helst inom 24 timmar, ska få möjlighet att komma i kontakt med socialtjänst och/eller beroendevård.

Denna handbok kan användas av poliser som ännu inte har kännedom av SMADIT, vid utbildning av nya polisaspiranter och av andra yrkesgrupper som ska arbeta utifrån SMADIT. Den kan också användas som stöd för dem som redan arbetar utifrån metoden.

För att kunna arbeta med metoden är det viktigt att förstå hela processen och förstå vad den misstänkta individen går igenom. Således kan handboken även användas som ett verktyg av de olika samverkande yrkesgrupperna för att lära sig om varandras uppgifter och roller och fungerar som ett stöd för att förstå helheten.

Handboken kan även användas som stöd för andra kommuner, landsting och myndigheter i processen att börja med eller vidareutveckla samverkan mot alkohol, narkotika, dopning eller kriminalitet.

Handboken är naturligtvis en grundbeskrivning för hur arbetet bör bedrivas och kan behöva anpassas utifrån den enskilda kommunens eller länets förutsättningar.

Handbokens innehåll

Föreliggande handboks huvudsakliga innehåll är de tre första delarna bestående av inledning, nyckelord för arbetet och en ingående beskrivning av arbetsmetodens sex olika steg. I de två avslutande delarna återfinns lagstöd för upptäckt, bedömning och tvångsmedel samt rättsliga konsekvenser. En närmare beskrivning av delarna görs nedan.

Del 1 Inledning

I handbokens första del beskrivs metodens bakgrund, syftet och vad som krävs för att den ska fungera. I del ett beskrivs också vinsterna med arbetsmetoden.

Del 2 Nyckelord

I del två presenteras några nyckelord som är viktiga för SMADIT och som kan komma till användning för dig som jobbar med att bemöta/handskas med människor under olika förutsättningar.

Del 3 SMADIT:s sex steg

Metodens sex steg förklaras ingående i del tre. Här hittar du information om de olika stegen och dess betydelse. Nedan beskrivs stegen i kortfattad form för att ge läsaren en snabb överblick redan i inledningen.

Steg 1 Upptäckt

I steg ett förklaras hur polisen upptäcker personer (med eller utan fordon) som misstänks vara under påverkan av alkohol, narkotika eller dopning. De olika faktorerna som beskrivs ska fungera som ett stöd för dig som polis vid upptäckten.

Steg 2 Bedömning

I steg två förklaras olika faktorer som kan leda till en skälig misstanke för alkoholrattfylleri, drog-rattfylleri, ringa narkotikabrott, narkotikabrott samt dopningsbrott. Faktorerna fungerar som stöd för att styrka eller avfärda misstankar om påverkan eller brott. De kan också fungera som ett stöd för att få beslut av annan beslutsfattare eller för att styrka ditt eget beslut.

Steg 3 Införing

I steg tre beskrivs polisens uppgift vid införandet av den misstänkta till Landstingets Beroende-centrum och till förhör. Syftet i steg tre är att individen ska motiveras inför samtal med sjukvårdspersonal.

Steg 4 Överlämning

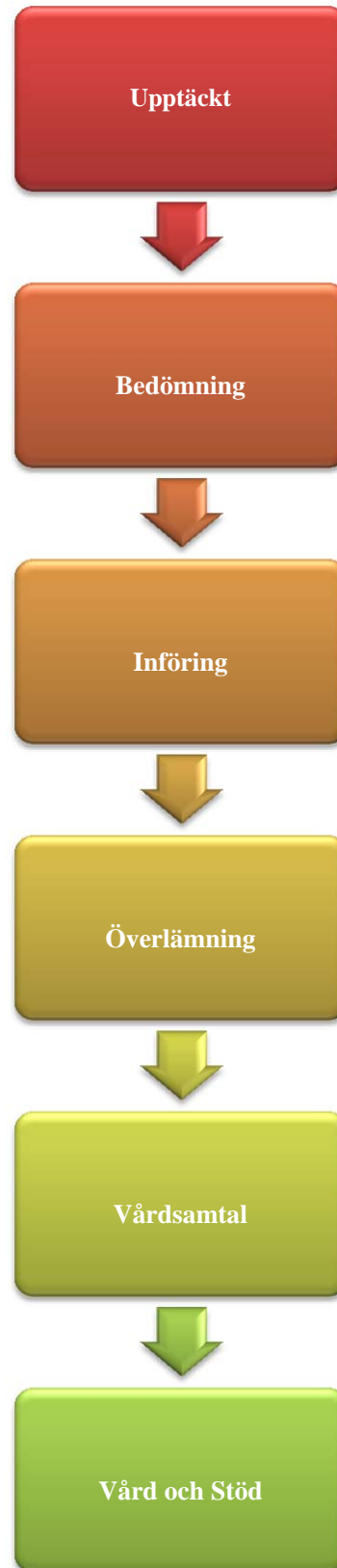
Steg fyra beskriver hur överlämnandet av den misstänkta sker mellan polis och sjukvårdspersonal. Här förklaras också polisens uppgift med att fylla i blanketten.

Steg 5 Vårdsamtal

Steg fem förklarar vad sjukvårdspersonalen har för uppgift efter att polisen hållit förhör. Det handlar om blodprov, samtal och vad som är viktigt att tänka på vid de olika momenten.

Steg 6 Vård och Stöd

I steg sex beskrivs den hjälp som sjukvårdspersonal bör kunna erbjuda individen i samband med brottsmisstanke. Hjälp utgår från samarbetspartnerna inom beroendevården, frivården och socialtjänsten.

Del 4 Lagstöd vid upptäckt och bedömning

I handbokens fjärde del hittar du lagstöd för upptäckt, bedömning av person samt bedömning av person i samband med fordon. Lagstödet är viktiga för det polisiära arbetet.

Del 5 Rättsliga konsekvenser

Här förklaras straffen för de olika brotten alkoholrattfylleri, drograttfylleri, ringa narkotikabrott och dopningsbrott. Konsekvenserna för körkortsinnehavet beskrivs i del fem för att kunna motivera individen till hjälp.

Del 1 Inledning

Bakgrund

SMADIT står för Samverkan mot Alkohol och Droger i Trafiken. SMADIT har sitt ursprung i den så kallade Skellefte-modellen som introducerades på 1990-talet. SMADIT bestod av ett samarbete mellan polis och socialtjänst med syftet att snarast erbjuda professionell hjälp till individer misstänkta för alkoholrattfylleri och drograttfylleri. Metoden har sedan dess utvecklats på olika sätt i många delar av Sverige och anpassats för att passa de lokala förutsättningarna.

I Örebro har metoden utvecklats och har blivit grunden för hur man nu genom samverkan arbetar mot alkohol, narkotika, dopning och kriminalitet. I Örebro startades (2006) ett samarbete mellan polisen, länsstyrelsen, landstingets beroendecentrum, socialtjänsten, kriminalvårdens frivård och Trafikverket. Samarbetets syfte var och är att snabbt och effektivt kunna erbjuda individer misstänkta för alkoholrattfylleri och drograttfylleri samtals med beroendevården och motivera till fortsatt behandling.

Arbetet i Örebro vidareutvecklades och under 2007 upprättades en "polisstation" på Beroendecentrum. Polisstationen består av fyra rum i anslutning till beroendecentrums lokaler. Där sker ett fysiskt överlämnande från polisen till vården. Tanken är att samtalskontakt och fortsatt vård kunde erbjudas i direkt anslutning till polis förhöret. Under 2007 började man också införa denna arbetsmetod vid misstanke om ringa narkotikabrott, senare också vid dopningsbrott.

För att alla individer i Örebro län ska få samma möjligheter och att avståndet mellan polisstationen och närmaste akut-heldygns vård inte ska vara ett hinder har man i andra delar av länet upprättat samma rutin. Vid Karlskoga lasarett finns sedan 2013 en "polisstation" i anslutning till akut-heldygns vård. Samma koncept håller på att implementeras även i Lindesberg.

Syftet med SMADIT

Syftet med SMADIT är att individer misstänkta för alkohol- och drograttfylleri, narkotikabrott och dopningsbrott så snabbt som möjligt, helst inom 24 timmar, ska få möjlighet att komma i kontakt med socialtjänst och/eller beroendevård om de vill ha hjälp med att komma till rätta med sin alkohol-, dopning- och/eller narkotikaproblematik. Det övergripande målet med arbetet är att minska antalet återfall. Detta i sin tur kan leda till möjligheten att förebygga fortsatt kriminalitet samt återfall i kriminalitet genom att hjälpa individer med att avbryta/minska sitt missbruk/beroende av alkohol, narkotika och eller dopningsmedel. Dessa mål uppnås genom ett samarbete mellan polis, landsting, kommun och rättsväsendet i form av frivården.

Metoden bygger på att polisen upptäcker brott eller bygger upp en misstanke om brott (narkotikabrott och/eller dopningsbrott) främst i trafiken. Metoden bör även användas vid andra brott där misstanke om alkohol-, narkotika- och/eller dopningsmissbruk finns.

Individen ska i samband med polisförhöret och blodprovstagningen erbjudas samtal med sjukvården som hjälper individen till vidare kontakt med socialtjänsten, beroendevården och/eller frivården. Det är viktigt att alla får denna kontakt för att förebygga fortsatt missbruk/beroende eller kriminalitet.

Notera att SMADIT inte är ett behandlingsprogram, utan en arbetsmetod som går ut på att så snabbt som möjligt hjälpa individen med sitt missbruk/beroendeproblem.

Lagar och sekretess

Metoden innebär ett samarbete mellan polis, landsting, kommun och frivård som omfattas av olika lagar och regler. Vid samverkan mellan dessa myndigheter finns det ingen sekretess som sätter stopp för att information delges på övergripande nivå.

Däremot gäller offentlighets- och sekretess lagstiftningen för att skydda enskilda personers uppgifter. Detta innebär att det ovan nämnda myndigheterna inte får dela uppgifter mellan varandra om misstänkta individer om inte individen själv gett sitt samtycke. Polisen behöver dock inte ha individens samtycke om blodprov och/eller urinprov om beslut tagits angående detta.

Genom att ha kunskap om sekretessen mellan myndigheterna respekterar vi inte bara individens integritet utan vi erhåller också en förståelse för varandras arbetsförutsättningar i de olika myndigheterna och varandras sätt att arbeta. I metodens två första steg (dvs. upptäckt och bedömning) finns det en rad lagar och regler att följa för polisens arbete. Dessa lagar och regler och förklaringar till dem hittar du i Del 4: Lagstöd.

Hur får man SMADIT att fungera i praktiken?

För att metoden ska fungera krävs att en överenskommelse upprättats mellan de parter som samarbetet rör. En överenskommelse där varje myndighets uppgift och åtagande tydliggörs. En samordningsgrupp bör upprättas där representanter från de olika samarbetsparterna medverkar. Detta för att organisera, ta fram arbetsplaner, leda, följa verksamheten och att rapportera till styrgruppen.

Styrgruppen tar strategiska beslut om hur arbetet som rör SMADIT ska organiseras samt hur det ska ledas. Exempelvis har man i Örebro en samordningsgrupp bestående av representanter från kommun, landstinget, frivården, polisen, länsstyrelsen samt regionförbundet. Styrgruppen består av Samhällsråd-T (landshövdingen, landstingsdirektören och länspolismästaren med flera).

Effektmål och produktionsmål bör också tydligt beskrivas samt följas upp. Effektmål syftar till att minska återfall av alkoholrattfylla, drograttfylla och ringanarkotikabrott. Produktionsmål syftar till att polisen upptäcker rattfylla och narkotika relaterade brott, lämnar över ärendet till beroendevården som antingen sköter behandling på plats eller vid behov lämnar över ärendet till socialtjänsten som i

sin tur vid behov kan skicka vidare individen till behandling (t.ex. frivården). För att uppnå effektmålen och produktionsmålen är det viktigt att varje samarbetspartner har en kontaktperson som ansvarar för sin egen myndighets medverkan i samarbetet. Det är även centralt att medarbetarna får utbildning i metoden. Inte bara vid nyanställning utan också fortlöpande för att kunna förbättra och förändra arbete kring SMADIT.

De olika organisationernas/myndigheternas ledning blir mycket viktig för att få en fungerade och stabil verksamhet enligt SMADIT-metoden. Det ger personalen möjlighet och tid att samarbeta och tillgodser att personalen får utbildning och handledning. Genom att ledningen ser fördelarna med arbetet blir det lättare för personalen att utföra arbetet och själva se sitt värde i metoden.

Vilka vinster ger metoden?

Situationell brottsprevention handlar om att försvåra för individerna att begå brott och att öka upptäcktsrisken. Genom att man gör kontroller av fordon och individer på de platser och tider som individerna vanligtvis befinner sig på försvårar man möjligheterna för dessa att begå brott. Att vara i de situationer där brotten begås leder till brottsprevention genom att andra brott i samband med att alkohol- och/eller drograttfylleri också skulle upptäckas i högre grad.

Att arbeta utifrån SMADIT kan på många sätt ge brottsförebyggande effekt i trafiken. Arbetsmetoden kan påverka individerna att inte köra påverkade av alkohol, narkotika eller av dopningspreparat. Metoden kan således leda till färre alkohol- och drogrelaterade trafikolyckor och därigenom öka trafiksäkerheten i bredare bemärkelse.

Om man hjälper individen med sitt missbruk/beroendeproblematik på ett effektivt sätt ger detta individen en känsla av att inte bara bli straffad utan att också få hjälp. Polisens roll är att upptäcka brott i form av alkoholorattfylleri, drograttfylleri, narkotikabrott eller dopningsbrott men det ingår inte i polisens uppdrag att erbjuda vidare hjälp i samma utsträckning som beroendevården, socialtjänsten eller frivården.

Genom att personerna genast erbjuds samtal vilket kan vara ett avgörande moment för att individen ska inse allvaret av brottet/sin egen problematik och vid behov slussas vidare till kontaktpersoner vid socialtjänsten, frivården eller annan beroendevård ökar chanserna till avhållsamhet från narkotika, alkohol och/eller dopning. Majoriteten av de som innehar körkort vill få tillbaka detta omgående och processen att återfå sitt körkort kan i sig vara dopning, narkotika och alkoholpreventivt.

Det är viktigt att poängtera att inte alla personer som dricker alkohol eller missbrukar narkotika eller dopning begår andra brott. Det bör också nämnas att de individer med alkohol-, narkotika- och/eller dopningsmissbruk/beroendeproblematik som också utövat andra kriminella handlingar inte alltid upphör med kriminaliteten om de slutar missbruka men sannolikheten ökar. SMADIT kan därför därmed också fungera preventivt mot kriminalitet.

Rattfyllerister och aktiva missbrukare i den offentliga miljön skapar otrygghet för övriga medborgare. Polisens arbete med att konsekvent ingripa mot missbrukare som stör den allmänna ordningen samt arbetet mot alkohol, narkotika och dopning i trafiken bidrar till ökad trygghet för allmänheten.

Förutom att alkoholrattfylleri, drograttfylleri, narkotika brott samt dopningsbrott leder till mänskligt lidande, leder dessa brott även till stora kostnader för samhället. Kostnader uppstår också när individen blir aktuell inom kriminalvården och socialtjänsten. Ett fungerande samarbete leder till besparingar för samhället.

I Örebro län utvärderar man för närvarande metodens effektmål. Det är den första studien som tar ett systematiskt grepp om följdverkningar av SMADIT. Mer specifikt vill man ta reda om antalet drog/-rattfylleribrott är lägre hos individer som tackat **ja** till vårdinsats i direkt anknytning till gripande jämfört med individer som tackat **nej**, samt se vilka faktorer som har betydelse till om personen tackar **ja/nej** till vidare vårdinsats.

Man vill även med hjälp av denna utvärdering ta reda på om det finns samband mellan metoden på individer som tackat **ja** till vårdinsats vad gäller andra typer av brott (t.ex. andra trafikbrott, våldsbrott, stöld) och förekomsten av sjukskrivning samt sjuk-och aktivitetsersättning jämförd med individer som tackat **nej** till vårdinsats. För att besvara dessa frågeställningar används flera olika metoder och datakällor. Utvärderingen bygger på intervjuer av personer som tackat ja till metoden och registerdata från Brottsförebyggande Rådet (BRÅ) och Försäkringskassan.

Del 2 Nyckelord

Nyckelord för SMADIT

Du som arbetar med SMADIT bör genomsyra ditt sätt att tänka och arbeta kring metodens nyckelord och metodens sex steg. Nyckelorden kan vara till stor hjälp för dig (t.ex. polis, vårdare eller socialtjänsten) som till vardags bemöter personer som befinner sig i svåra situationer på grund av olika orsaker.

Genom att ta hänsyn till de nyckelord som lyfts upp i metoden kan du förbättra din förmåga att hjälpa samt bemöta individen i fråga. Metodens sex steg kan precis som nyckelorden komma till stor nytta till dig som arbetar med SMADIT. Dessa steg ger dig (polis, vårdare, frivården, socialtjänsten) möjligheten att få en blick över den kedja av händelser som individen får gå genom. Det gör att du kan ge tydlig information till den misstänkta individen om vad som kommer ske fram över och att du har kunskap om vad individen gått igenom samt kommer att mötas av i SMADIT-processen. Dessutom kommer du kunna skaffa kunskap om hur andra parter/myndigheter som är involverade i kedjan arbetar och på så sätt kunna hjälpa varandra och förenkla varandras sysslor vid behov.

Empatiskt förhållningssätt

Empatiskt bemötande är ett förhållningssätt som kan användas i situationer då man samtalar med en person som befinner sig i en frihetsberövat tillstånd. Frihetsberövat tillstånd innebär att personen är fråntagen från sin frihet och befinner sig under någon form av övervakning. För att metoden ska kunna fylla sitt syfte är det viktigt att man omgående samtalar med individen för att minska risken för bortförklaringar och lögner.

Det kortsiktiga målet med empatiskt bemötande är att få individen att tala sanning och få individen att inse att den sitter i den situationen och är frihetsberövad som en konsekvens av brottet (alkohol, droger, rattfylla etc.) den är misstänkt för eller har begått. Detta innebär inte att du som polis eller sjukvårdare ska vara anklagande under samtalet/bemötandet med individen. Du ska snarare få individen att inse alvaret av situationen. Målsättningen är att den misstänkte ska motiveras till långsiktig förändring och på så sätt kan SMADIT ses som en preventiv insats.

I ditt arbete med SMADIT blir ett empatiskt bemötande mycket viktigt. Empatiskt bemötande betyder att du har en förståelse för individen och en förmåga att sätta dig in i andra individers situation. Det handlar om att genom aktivt lyssnande förmedla förståelse och respekt. Genom att visa intresse för individen och dess situation kan en vilja till förändring lockas fram.

Du får också en förståelse för att bruket av alkohol och/eller narkotika fyller en funktion för individen. Det kan handla om ångestdämpande, välmående, grupptillhörighet, skapande av identitet, att frigöras

från det förflutna eller att minska kraven på nuet. Denna förståelse och kunskap är viktig i ditt arbete med att hjälpa individen till vidare vård.

I mötet bör du vara personlig men inte privat. Du bör vara medveten om att det är *individens beteende som ska påverkas och inte individen som person*.

Att moralisera eller bli arg hör inte till det empatiska bemötandet och bör undvikas. Samtalen som sker med individen får inte vara kränkande verbalt eller kroppsligt. Att bemöta människor med empati har visat sig vara effektivt och leder till fler erkännanden. Den man får ett förtroende för är man mindre benägen att ljuga för och att utgå från sanningen underlättar det fortsatta arbetet.

Respekt

Ordet respekt betyder att man värdesätter någon annan persons egenskaper och visas genom uppskattning och tilltro till denne.

I arbetet med SMADIT blir det viktigt att visa individen respekt med syftet att skapa förtroende för polisen, beroendevården, socialtjänsten eller kriminalvården. Att visa respekt för individen kan handla om att se personen och tro på att denne kan förändras. Genomgående handlar det inte om att bekämpa individen utan om att bekämpa beteendet.

Det blir också viktigt att visa respekt för dina kollegor och mellan samarbetspartnerna. Du måste ge de andra partnerna i SMADIT ditt förtroende att de gör sin uppgift och att du värdesätter deras arbete.

Förklara

Eftersom personen befinner sig i en situation som kan uppfattas som ett yttre och inre kaos blir det mycket viktigt att du under hela processen tydligt förklarar för individen vad som händer och vad som kommer att hända. Individen kommer då känna sig tryggare och respektera dig som utförare.

Att förklara för individen ger denne också en struktur i hans eller hennes tankar och i det kaos som denne möjligtvis befinner sig i. Individen får genom det en känsla av kontroll över situationen. Glöm dock inte att det är du som leder arbetet och situationen.

För att du ska kunna förklara för individen blir det viktigt att du själv vet hur hela arbetsmetoden fungerar samt att du har kunskap om vad de olika samarbetspartnerna gör och vad de kan erbjuda för hjälp.

Helhet

Man kan inte nog poängtera vikten av att se helheten med sitt arbete. För dig som arbetar utifrån metoden blir det viktigt att se helheten i varje steg men också att se alla sex stegen som en helhet.

Genom att du betraktar stegen som en helhet får ditt arbete en större betydelse och du får en förståelse för vad individen går igenom.

Det blir också viktigt att i varje situation se helheten för att inte missa viktiga detaljer. Ett tips till dig som polis kan vara att ta ett steg tillbaka och låta din kollega fortsätta samtalet. Du kanske upptäcker något i efterhand på bilen eller personen som du annars inte hade sett. Detta gäller även för dig som sjukvårdspersonal, att vara två under samtalet kan underlätta hur ni kan på bästa möjliga sätt hjälpa individen. En helhetsbild för sjukvården betyder att den lättare kan hjälpa individen då de vet vad denne har gått och kommer att gå igenom.

Del 3 SMADIT:s sex steg

Steg 1 Upptäckt

Upptäckten av personer eller fordon kan ske på olika sätt. Den kan ske genom tips, trafikolyckor, nykterhets- och körkortskontroll, fast kontroll eller rörlig kontroll. Upptäckt av personer kan även ske genom att polisen initialt får larm som rör misstanke om andra brottstyper (t.ex. snatteri eller misshandel) som i sin tur kan kopplas till alkohol och/eller narkotika beroende/missbruk.

Fast kontroll innebär att personen blir stoppad när polisen har en nykterhets och körkortskontroll på vägarna. Här kan polisen bestämma sig för att slumpmässigt kontrollera varannan bil eller att varje förbipasserande förare ska genomgå nykterhets och körkortskontroll.

Rörlig kontroll innebär att polisen i sitt patrullerande arbete upptäcker personer eller fordon genom profilering.

Profilering betyder att polisen gör systematiska iakttagelser av person eller fordon som i sin tur blir grunden för beslutet att man ska stoppa personen eller fordonet.

Nedan förklaras faktorer som kan vara anledningen till att polisen upptäcker samt bygger upp en misstanke om brott hos personer utan samband med bil, till exempel vid ringa narkotikabrott eller innehav av narkotika.

Tolkningsföretråde handlar om ifall ett arbete ska utföras eller inte. I SMADIT betyder tolkningsföretråde att den polis som först upptäcker eller väcker misstanke om person eller fordon har rätt att bestämma om en kontroll ska ske eller inte.

Du bör lita på din kollega och inte aktivt avfärda misstankarna genom att till exempel fråga: är du verkligen säker? och hjälpa denne att skaffa mer information om brott föreligger.

Tolkningsföretråde leder till att beslut kan tas snabbare samt att tiden mellan upptäckt och kontroll minskas. Det förhindrar också att personen eller fordonet hinner undkomma kontroll eller gör sig av med bevis.

För att innan passets början kunna förtydliga för varandra att tolkningsföretråde råder blir det viktigt att veta vad tolkningsföretråde betyder.

Säkerheten vid stopp och kontroll av person eller fordon är viktigt för dig som polis. Narkotika kan till exempel göra att personer blir oförutsägbara, aggressiva, paranoida eller övermodiga. Personen kan också bära vapen av olika slag.

Av dessa anledningar bör du vidta försiktighetsåtgärder enligt polisens rutiner vid stoppande av personer, till exempel polisens bastaktik.

Upptäckt av person utan samband med fordon

Nedan förklaras faktorer som kan vara anledningen till att polisen upptäcker samt bygger upp en misstanke om brott hos personer utan samband med fordon.

Kom ihåg att misstanken kan bildas av en faktor eller på grund av en kombination av flera faktorer. Varje situation ser olika ut och faktorerna är en hjälp för dig som polis för att bygga upp en misstanke som sedan kan leda till skäligen misstanke.

1.1.1 Tidpunkten

I arbetet blir tidpunkten viktig och syftar på vad klockan är när personen upptäcks eller befinner sig på en plats. Brotts skedelse sker inte slumpmässigt i tid och rum utan vissa brott sker vid vissa tidpunkter.

Alkoholrelaterade olyckor i trafiken sker övervägande nattetid mellan 22-07. Det är viktigt att reflektera över vad tidpunkten är då många människor befinner sig på en plats. En vardagsnatt brukar de flesta människor sova eller arbeta.

Att upptäcka en person mitt i natten en tisdag utanför en adress känd av polisen kan vara en del av misstanken. Obekväma tider är också då kriminella eller missbrukare sköter sina "affärer" i förhoppningen att kunna göra det så ostört som möjligt (se 2.1.5 för skillnad mellan tidpunkt och tid).

1.1.2 Plats

Platsen du upptäcker fordonet på kan ha betydelse. Tidigare kännedom och erfarenheter om en plats eller en adress kan generera en högre misstanke. Kännedomen kan vara att du sedan tidigare vet att det finns personer som använder narkotika eller som gör kriminella gärningar där (se 1.1.4).

Om personen befinner sig på eller i närheten av en adress där man langar narkotika och/eller en plats som tidigare varit aktuell ökar risken att personen du ser också är påverkad. Det kan alltså vara intressant att ta reda på vad personen gör på dessa adresser och/eller platser.

Förutom adresser till bostäder kan det också handla om stora knytpunkter såsom krogar, resecentraler eller parker/grönområden där förekomsten av narkotika, dopning eller alkohol är högre.

1.1.3 Utseende

Detaljer i individens utseende kan vara viktiga att observera då dessa kan tyda på missbruk av narkotika eller dopning. Personen kan vara mycket avmagrad, eller vid misstanke om dopningsbrott, vara mycket onaturligt muskulös. Den misstänktes hud kan ibland förändrats av alkohol eller narkotika. Detta brukar visa sig genom att huden förlorat sin lyster.

Individens klädsel kan också vara viktig att studera. En person som är inne i ett aktivt missbruk slutar ofta sköta sin hygien och vårda sina kläder och kan även bära samma kläder dygnet runt eller under en längre period. Klädseln kan också vara illa anpassat till den rådande väderleken.

1.1.4 Kännedom

Ibland kan det hända att du träffar på samma personer eller känner igen någon från ett annat polisärende. Att individen är känd narkotikamissbrukare eller tidigare har varit aktuell hos polisen kan stärka ditt beslut om att kontrollera individen. Det kan också vara så att du känner igen individens umgänge vilket bildar grund för misstanke om brott (se 1.1.6).

1.1.5 Reaktionen

De flesta individer reagerar när de ser polisen. Kanske tittar man lite extra av nyfikenhet vad polisen gör eller blir lite nervös för att göra fel. Vid upptäckten blir individens reaktioner på din närvaro som polis mycket viktiga.

Observera också hur personen reagerar när du påkallar hans eller hennes uppmärksamhet. Individen kan bli mycket nervös, försöka undvika ögonkontakt och öka takten för att hoppas kunna komma ifrån platsen. Kanske kan du också se hur kroppsspråket förändras och blir stelt och/eller nervöst och uppvisar ett flyktbeteende.

1.1.6 Umgänge

Om individen umgås med personer du tidigare stoppat på grund av misstanke om missbruk/beroendeproblematik kan det betyda att personen också missbrukar eller brukar olagliga preparat.

Att befinna sig i en sådan miljö ökar risken att personen provat narkotika men också att denne provat olika eller flera typer av narkotika. Av dessa anledningar blir det också viktigt att kontrollera individens umgänge.

Upptäckt av person i samband med fordon

1.2 Upptäckt fordon

Att stoppa ett fordon vid misstanke kan vara ett effektivt sätt att upptäcka brott. Fordonet kan ha brister som väcker din misstanke men det är personen i bilen som begår brott. Fordonet kan kontrolleras och kan vara en vägledning i din misstanke till exempel obetald vägskatt, saknad försäkring eller om fordonet har körförbud.

I vissa fall kan bilen vara i ordning men du som polis känner igen individen i fordonet eller de som sitter i fordonet. Blir man intresserad av ett fordon bör man stoppa det och reda ut vilka personer som befinner sig i bilen och undersöka om de begått något brott.

1.2.1 Fordonets skick

För att göra bedömningen om ett fordon ska stoppas eller inte kan dess skick och utseende vara av betydelse.

För någon som missbrukar är det viktigt att bilen fungerar. Bilen kan ha brister som trasiga lampor, sakna kofångare, ha gamla krockskador eller obetald skatt. Individer inne i ett missbruk lägger inte pengar eller tid på att laga fel och brister. Huvudsaken är att bilen går framåt. Fordon används också ofta till att transportera narkotika och/eller stöldgods.

1.2.2 Körsättet

Alkohol och narkotika påverkar kroppens organ och därmed personens förmåga att framföra fordonet på ett säkert sätt. Att observera hur ett fordon framförs kan därmed leda till upptäckten av påverkade förare.

Om föraren är påverkad under körning kan det tydligt visa sig i att körningen är orytmisk, föraren gör omotiverade inbromsningar eller att den inte visar tecken vid sväng.

1.2.3 Andra faktorer

Andra faktorer som kan vara till hjälp vid upptäckt av person i samband med fordon är, **Plats, Kännedom, Tidpunkt, Reaktionen** och **Umgänge**. Dessa har förklarats tydligt i avsnittet innan och kan även användas under detta avsnitt.

Lagstöd till upptäcktssteget finns i Del 4.

Steg 2 Bedömning

Efter att polisen stoppat ett fordon eller en individ krävs det omständigheter som kan fortsätta styrka misstanken och leda till en skälig misstanke om brott.

Vid kontroll av fordon kan polisen ta utandningsprov utan skälig misstanke om alkoholrattfylleri och får direkt ett svar på om individen är påverkad av alkohol. Vid narkotika- och dopningsbrott finns inget verktyg för polisen att använda och inga konkreta bevis kan fås på plats. En misstanke måste byggas upp av andra faktorer som kan tala för att personen är påverkad av en illegal substans och då kan beslut om urin- eller blodprov fattas för att kunna avgöra om individen är drogpåverkad eller inte.

Vid misstanke om påverkan av narkotika eller dopning krävs det därför att man arbetar utifrån profilering för att upptäcka

omständigheter som tyder på ett missbruk. Genom samtal och observationer av individen erhåller polisen mycket information där det sedan handlar om att urskilja omständigheter som tyder på en påverkan.

I följande kapitel förklaras omständigheter som kan stärka misstanken och dess betydelse för ett beslut om tvångsåtgärder. Kom ihåg att dessa är faktorer som kan stärka din misstanke om brott eller avfärda den. Enskilda faktorer kan stärka din misstanke eller kombinationer av faktorer som påverkar din misstankebedömning.

Det är också viktigt att du under bedömningen samarbetar med din kollega och att ni summerar vilka misstankesfaktorer ni har funnit. Er gemensamma bedömning blir starkare och resulterar i en mer komplett bild av händelsen.

Bedömning av person utan samband med fordon

Nedan förklaras faktorer som får polisen att bygga upp en skälig misstanke hos personer utan samband med fordon. Många gånger kan det vara flera faktorer som sammantagna ger en bild av brott utifrån polisiär erfarenhet och intuition.

2.1.1 Identitetskontroll

För att veta vem du stoppat blir det viktigt att kontrollera vem individen är med hjälp av identitetskort, pass eller körkort. Kontrollen används för att jämföra fotografiet med hur han eller hon ser ut i nutid. Det ger dig information om ifall individens utseende förändrats och om det tyder på missbruk. Personen kan vara mycket avmagrad eller vid misstanke om dopningsbrott fått stora nackmuskler.

Den misstänktes hud och hudfärg kan också ha förändrats av alkohol- eller narkotikamissbruket. Detta brukar visa sig genom att huden förlorar sin lyster.

2.1.2 Tecken och symptom på missbruk

Narkotika och alkohol påverkar kroppens naturliga hormoner och signalsubstanser. En person som missbrukar framförallt narkotika kan få vissa rörelser eller symptom som kan vara viktiga att känna till för att skapa en skälig misstanke.

För att upptäcka påverkan kan också ögonundersökning användas för att bland annat kontrollera pupillerna. Narkotika påverkar pupillernas storlek.

Omständigheter som tyder på missbruk/beroendeproblematik kan också vara att den misstänkte har stickmärken i armen eller bär på redskap som kan användas vid missbruk. Det kan handla om pipor, sprutor eller skedar.

2.1.3 Reaktionen

Polisen bör iaktta hur individen reagerar på långa utfrågningar eller på att tiden (se 2.1.5) rinner iväg. Det är viktigt att notera individens reaktion både verbalt och kroppsspråksmässigt. Det kan handla om att individen reagerar genom att bli irriterad och ifrågasätter dina frågor.

Att låta tiden gå eller att du är tyst stundtals kan också ge indikationer som tyder på att individen har något att dölja som kan vara av intresse för dig som polis. Individer som blir stoppade av polisen vill ofta veta varför eller hur lång tid det kommer att ta då de är på väg någonstans.

Individen kan också agera på ett sätt som får honom eller henne att framstå som inställsam för att undvika närmare misstankar. Ett annat exempel kan vara att individen svarar på dina frågor med att själv ställa frågor.

2.1.4 Plats

Platsen individen befinner sig på har stor betydelse för den fortsatta bedömningen. Tidigare kännedom eller erfarenheter om platsen eller adressen kan skapa en högre grad av misstanke. Kännedomen kan vara att du sedan tidigare vet att det finns personer som brukar narkotika eller som gör kriminella gärningar där. Om personen befinner sig på eller i närheten av en adress och/eller plats som tidigare varit aktuell ökar risken att personen du ser också är påverkad.

Förutom adresser till bostäder kan det också handla om stora knytpunkter som krogar eller parker/grönområden där förekomsten av narkotika, dopning eller alkohol är högre.

2.1.5 Tiden

Vid den bedömning blir tiden och hur individen hanterar den viktig. Det är skillnader mellan tidpunkten som är viktig att notera vid upptäckten och tiden vid den juridiska bedömningen.

Tidpunkten betyder vilken tid individen befinner sig på en plats och tiden handlar även om hur individen reagerar på att stoppet tar en längre stund och hur individen reagerar på att man ställer mycket frågor.

En del individer i missbruk/beroendeproblematik eller som brukar alkohol, narkotika och/eller dopning har ingen tid att passa och låter polisen ta god tid på sig för att verka inställsamma och mindre misstänkta än om de skulle ifrågasätta tiden. De vanligaste är att man ska någonstans eller har någon tid att passa när man är ute och kör bil. Om inte kanske misstanken kan stärkas.

2.1.6 Umgänge

Vilket umgänge den misstänkta personen har kan vara av betydelse för din bedömning. Befinner den misstänkta personen sig i en miljö där andra missbrukar ökar chansen att den misstänkta personen provat narkotika av en eller flera olika sorter.

Det blir därför viktigt att kontrollera de misstänkta individerna som är med vid samma tillfälle för att få en helhetsbild av individen. Kanske har du också kännedom om individerna i personens umgänge sedan tidigare. Vid kontroll av flera personer är det viktigt att kontrollera och samtala med individerna en och en (se 2.1.10).

2.1.7 Ljuger individen?

En individ som inte har något att dölja ljugar sällan för polisen. Att kontrollera om individen ljugar och därmed kan ha något att dölja är lättast att göra om individen stoppas i ett sällskap.

Genom att ställa frågan så att alla i fordonet inte hör undviker du kollisionrisken och du kan kontrollera vad de olika individerna svarar på samma fråga. Frågan kan till exempel vara vart de varit

eller vart de är på väg. För detta krävs att flera patruller hjälper till (se 2.1.8). Det blir också viktigt att kontrollera alla individer för att få en helhet i vad det är för grupp (se 2.1.6).

Fråga om sådant du kan kontrollera eller som du hunnit observera. Det kan vara vart individen kom ifrån eller om du ser att han eller hon röker.

2.1.8 En individ i taget

Genom att tänka på att prata med en individ i taget utom hörhåll för de andra vid de situationer där flera individer är inblandade vid samma stopp undviker man att den ena hör frågorna och den andres svar. När man pratar med en individ i taget kan den andra inte förbereda sig på frågorna samt att de inte kan höra varandras svar.

Att kontrollera den misstänktes umgänge kan av flera anledningar vara betydelsefullt, bland annat för att det kan stärka misstanken om påverkan (se 2.1.6). Vid dessa tillfällen krävs flera polispatruller och att man hjälps åt för att få ut så mycket information som möjligt. Att ha tillgång till flera polispatruller skapar också möjligheten att prova fler vid misstanke då flera i umgänget kan vara påverkade.

Det gäller sedan för polisen att sammanställa de olika individernas svar på frågorna för att få en helhet av situationen.

2.1.9 Hundförare

Vid stoppande av personer kan det bli nödvändigt att använda sig av hundpatrull. En hund kan hjälpa till att hitta bevis som annars riskerar att missas av polisen. Bevisen kan vara narkotika, redskap som används vid narkotikahandling eller stöldgods som individen kan ha försökt att göra sig av med innan stoppandet eller under samtal med polisen.

Från att fordonsföraren insett att poliskontroll kommer att ske till att polisen har kontroll över situationen, kan personen i bilen försökt att göra sig av med bevis. Därför blir sträckan från det att polisen upptäckte fordonet till där kontrollen sker oerhört viktig att söka igenom.

Vid dessa situationer är hunden och dennes förare väldigt effektiva för att söka igenom området och därigenom utesluta att något bevis gått förlorat. Att som rutin använda sig av hund och hundförare ökar möjligheterna att upptäcka brott.

Lagstöd till bedömningssteget finns i Del 4.

Bedömning av person i samband med fordon

Nedan beskrivs faktorer som får polisen att bygga upp en skälig misstanke hos personer i samband med fordon. Varje situation ser olika ut och faktorerna är hjälp för dig som polis att skapa dig en skälig misstanke.

2.2.1 Körkortskontroll

Vid stopp av fordon är det första viktiga steget att fråga individen om körkortet för att kontrollera om individen har rätt att köra bil eller om det handlar om en olovlig körning. Tidigare erfarenhet och dokumentation i bland annat Örebro visar att många av dem som körde olovligt också använder narkotika.

Ett återkallat körkort är också en stark indikator på att tidigare missbruk/beroendeproblematik funnits eller pågår. Här är det viktigt att fråga individen hur denne förlorat sitt körkort **och** även kontrollera detta gentemot dataslagningar.

Observera hur individen reagerar vid uppvisande av körkortet. Körkortet är för många individer oerhört viktigt och man är väldigt rädd att förlora det. Blir individen nervös vid uppvisande av sitt körkort kan det vara ett tecken på att något inte står rätt till och att denne är rädd för att du ska upptäcka det och därmed omhänderta körkortet enligt körkortslagen.

Här kan också ett jämförande med bilden av körkortet och hur individen ser ut nu vara informativt för dig som polis. Detta kan visa på en kraftig förändring av utseendet som kan tyda på användande av alkohol, narkotika eller dopning.

2.2.2 Blåskontroll

Nästa steg vid kontrollerande av fordon blir att kontrollera om föraren är påverkad av alkohol. Detta kan med ett alkoholutandningsprov snabbt ge ett konkret bevis på påverkan.

Det är också viktigt att kontrollera hur individen reagerar på att utandningsprov ska göras.

Vid kontroll kan individen välja att öppna bilrutan lite, som kan vara ett tecken på att individen vill dölja lukt eller annat. Individen kan också försöka blåsa svagt med en förhoppning om att mätaren inte ska känna av alkoholen i luften.

Det är viktigt att inte glömma att blåsa alla individer och att inte tro att du kan lukta dig till om föraren är alkoholpåverkad (Polisboken om alkohol, droger i trafiken). Glöm inte att en person du misstänker ha kört alkoholpåverkad också kan ha tagit narkotika eller vise versa.

2.2.3 Iakttagelser som tyder på missbruk och/eller kriminalitet

Att titta i och kring fordonet kan vara av betydelse. I avsnitt 1.2.3 kan man läsa om betydelsen av fordonets skick för polisen ska fatta misstanke.

Här kan det vara viktigt att titta i bilen eller kring bilen för att upptäcka eventuella saker som kan tyda på missbruk/beroendeproblematik eller på kriminalitet. Det kan vara sprutor, pipor eller träningspulver som tyder på missbruk/beroendeproblematik och brytverktyg eller stöldgods som tyder på kriminalitet. Detta blir bevis i din fortsatta bedömning av individen och vilka brott som föreligger.

Att upptäcka dessa saker kan ge dig misstanke om att personen använder narkotika och kan också vara en viktig del i att få beslut på husrannsakan i fordonet.

2.2.4 Andra faktorer

Du kan även använda dig av andra faktorer för att skapa dig en skälig misstanke hos en person i samband med fordon. Exempel på dessa faktorer är **Tecken och symptom på missbruk/beroendeproblematik, Reaktionen, Plats, Tiden, Umgänge, Ljuger Individen, En Individ i Taget och Hundförare.**

Lagstöd till bedömningssteget finns i Del 4.

Steg 3 Införing

Arbetsmetoden fortsätter med att individen ska få lämna antingen ytterligare ett utandningsprov, urinprov, blodprov och även förhöras.

Glöm inte att individen befinner sig i en situation av inre och yttre kaos. Därför är det viktigt att reflektera över nyckelorden för SMADIT (se sid. 6). Det vill säga att bemöta individen med **empati** och **respekt**. Det är även viktigt att förutom det empatiska bemötandet och respekten, även **förklara** för individen vad som händer och vad som kommer att hända.

På vägen till polisstationen vid Beroendecentrum är det viktigt att förklara sjukvårdens roll. Det vill säga vilka möjligheter som finns för stöd och hjälp i den situationen man är (se 3.2). Polisen bör under detta samtal använda sig av motivationsfaktorerna (se 3.3).

Utanför sjukhuset och innan ni kliver ur bilen är det mycket bra att ännu en gång sammanfatta för individen vad som kommer hända. Sammanfatta vilka prover som kommer behövas utifrån den misstanken som finns samt förklara att personal från sjukvården kommer finnas på plats för att svara på frågor och erbjuda hjälp.

Samtalet i bilen ska motivera individen inför samtalet med sjukvårdspersonalen. Samtal med sjukvårdspersonalen kan individen aldrig tvingas till. Det är dock en chans till råd och stöd som alla individer bör få. Därför är det oerhört viktigt att man informerar den misstänkta individen om att samtal med sjukvårdspersonalen är en del av processen och kommer ske efter förhöret. Att polisen undviker presentera detta i form av stängd fråga (ja/nej) kan man minska chansen till att individen nekar till samtal med sjukvårdspersonalen omgående.

Då personen befinner sig i en krisartad situation är det lämpligt att avsluta samtalet genom att fråga om den har några frågor eller om det går bra att fortsätta in för provtagning.

För att du ska kunna sammanfatta för individen krävs också att du vet vad som kommer att hända. Det är svårt att hjälpa andra i denna situation om du själv inte känner till proceduren.

Det är viktigt för polispatrullen att ha en bra bild över helheten och god kunskap om sjukvårdens och eftervårdens roll i arbetsmetoden (se steg 5 och steg 6).

Införing till vården

3.1 Polisstation i anslutning till vården

Polisförhör och provtagning sker vid alkoholrattfylleri, drograttfylleri, ringa narkotikabrott eller dopningsbrott i anslutning till vården. Att upprätta en polisstation i anslutning till beroendevården/psykiatriavdelningen ger individen möjligheten till samtal och att få hjälp med sitt missbruk/beroendeproblematik. Det gör också att polisen och vården direkt samarbetar och odlar en professionell relation.

Det gör också att individen får chans till hjälp i en situation där de negativa konsekvenserna för användandet av alkohol, narkotika eller dopning blir mycket tydlig. Detta leder till en större möjlighet för polis och sjukvård att tillsammans motivera till förändring (se 3.2).

Det är en fördel om personalen som möter de misstänkta individerna också har en kunskap om missbruk/beroendeproblematik, alkohol, narkotika, dopning eller psykisk sjukdom.

Av dessa anledningar blir det lämpligt att polisstationen upprättas i anslutning till beroendevården eller psykiatrin. Till exempel har man i Örebro fyra rum i anslutning till beroendevården där polisen håller förhör och en överlämning mellan individ, sjukvårdspersonal och polis sker. Sedan 2013 finns en motsvarande verksamhet i Karlskoga på psykiatriavdelningen.

3.2 Samtalet

På väg till sjukhusets polisstation har polisen ett samtal med den misstänkte, som bör handla om de konsekvenser som misstanken innebär och vilken hjälp som finns att få. Samtalet är ett steg i

metoden som är mycket avgörande och viktigt för att metoden ska fungera. Det blir en chans för individen att få svar på frågor om de konsekvenser som händelsen medför.

Den misstänkte befinner sig många gånger i en situation av inre och yttre kaos. Du som polis behöver därför reflektera över nyckelorden (se sid. 6) det vill säga bemöta individen med *empati* och *respekt* och även vara tydlig (*förklara*) när du går genom konsekvenserna och vad som kommer att hända på sjukhusets polisstation.

Förutom empati, respekt och tydlighet (*förklara*) är det viktigt att skapa en trygghet och relation med individen. Att lägga handen på axel och hålla ögonkontakt under samtalet kan bygga en relation och trygghet. Det förmedlar också att individen har din uppmärksamhet samt att du som polis får dennes. Att ha en hand på axeln eller hålla ögonkontakt gör också att du fysiskt kan skydda dig om individen skulle göra någon plötslig rörelse.

Syftet med samtalet är att påtala de konsekvenser som misstanken kan leda till men framförallt vilka konsekvenser som kan bli av ett missbruk/beroendeproblematik av narkotika, dopning eller alkohol. De konsekvenser som missbruket/beroendeproblematiken kan leda till är rättsliga, sociala, familjemässiga, arbetet med mera. En mycket stark motivationsfaktor och som de misstänkta erfarenhetsmässigt vill veta mer om är konsekvenserna för körkortet (se 3.3).

Samtalet ska ske på ett empatiskt förhållningssätt och med öppna frågor. De öppna frågorna får individen att själv inse det negativa med bruket av alkohol, narkotika eller dopning samt att det ökar motivationen hos individen att ta hjälp.

Samtalet får aldrig genomföras på ett kränkande sätt och polisen får inte glömma att det är individens beteende som ska bekämpas och inte individen som person. Om den misstänkte under samtalet går i försvarsställning eller blir aggressiv är det viktigt att du som polis inte dras in i någon form av "*arga leken*" utan behåller ditt lugn.

Om individen själv inte tycker sig ha problem med alkohol eller droger bör han eller hon ändå få veta vad som kommer att hända efter en eventuell rattfylleridom. Om individen absolut inte vill samtala med sjukvårdspersonal är det viktigt att förmedla vart den kan vända sig om man senare ångrar sig.

3.3 Motivationsfaktorer

Indikationerna som polisen får utifrån samtalet med personen har visat sig handla om faktorer som får konsekvenser av ett liv som missbrukare eller beroende. Det kan handla om brottets art, familj, körkort och arbete.

Faktorer som får individen att tacka ja till vidare behandling har också visat sig vara ett intensivt missbruk/beroendeproblematik, ökande negativa konsekvenser och stress på flera livsområden.

Samtalet bör handla om de faktorer eller förhållanden som är aktuella för just denna individ. Det blir därför viktigt för dig som polis att identifiera vad som kan påverka denna individ mest. Detta är centralt att vidareförmedla till sjukvårdspersonalen (se 4.2.6).

De viktigaste faktorerna skiljer sig ofta åt mellan män och kvinnor. Faktorer rörande barn och familj är viktigare för kvinnor och yttre faktorer som (körkortet lika viktig för båda könen) jobb är viktigare för män.

3.3.1 Körkort och körkortstillstånd

Vid brott innefattande alkohol, narkotika eller dopning blir det konsekvenser för körkortet (se del 3).

För många är körkortet viktigt i arbetet eller i familjelivet och en förlust av körkortet kan leda till arbetslöshet och ekonomiskt avbräck. Ett indraget körkort syftar inte till att orsaka sociala konsekvenser snarare förhindrar det att individer kör påverkade.

På grund av individers behov av körkort och vilja att få tillbaka detta blir personer misstänkta för alkoholrattfylleri, drograttfylleri, ringa narkotikabrott och dopningsbrott med körkort eller körkortstillstånd en grupp individer som är lättare att motivera till behandlingskontakt.

Av de ovan nämnda orsakerna blir det oerhört viktigt för dig som polis att belysa konsekvenserna av brottet men också belysa att hjälp finns och att sjukvårdspersonal kan informera om detta.

3.4 Skillnad mellan brotten

Viktigt för polisen är också att inte göra skillnad mellan de personer som misstänks för drograttfylleri, ringa narkotikabrott, dopningsbrott och dem som misstänks för alkoholrattfylleri.

Det har visats sig vara lättare att agera mot någon som brukar narkotika- och/eller dopning än mot någon som misstänks för alkoholrattfylleri. Det har även visats sig vara lättare att förstå individens behov av hjälp om man använder narkotika än om man använder alkohol.

Detta kan bero på att det är ett brott att använda narkotika oavsett typ och mängd men inte alkohol och många själva har en relation till alkohol. Bruk av narkotika likställs ofta med missbruk/beroendeproblematik medan man särskiljer dessa när det kommer till alkohol.

Forskning som visar på ett samband mellan alkoholrattfylleri och missbruk och att det är få som åker fast när de "bara" druckit för mycket. Utvärderingar av SMADIT visar att många individer kände en lättnad av att åka fast och få hjälp. Av dessa anledningar blir det mycket viktigt att alla individer får chansen till samtal och vidare behandling då det är ett led i att inte köra påverkade ännu en gång.

Något som förstärker misstanken om alkoholberoende eller missbruk är om individen kör bil trots hög promillehalt. Det tyder på en förhöjd tolerans. Toleransen skapas av högt intag av alkohol och är något man kan tänka på i sitt bemötande av dessa personer.

Steg 4 Överlämning

Efter att polisen gjort sin avrapportering blir överlämning till sjukvården aktuell. Överlämning sker då sjukvårdspersonal ska ta blodprov och/eller ha samtal med individen. Överlämning hjälper även sjukvårdspersonalen med att överväga vilken hjälp denna person kan tänkas behöva.

Innan du som polis lämnar över till sjukvårdspersonal är det viktigt att ta en snabbsticka. En snabbsticka ger ett första besked om individen är påverkad av droger eller inte och kan stärka misstanken om drograttfylleri eller ringa narkotikabrott.

Snabbstickan ger dig ett första svar på om personen är påvisbar samt vad individen är påvisbar på. Svaret på snabbstickan hjälper dig som polis samt sjukvårdspersonal att bryta den misstänktes försvar eller undanflykter. Det underlättar också sjukvårdspersonalens arbete att motivera individen till vidare kontakt.

Vid överlämnandet blir det viktigt att polisen informerar sjukvårdspersonalen om vem personen är, vad som hänt och vad man pratat om. En fullständig överlämning till sjukvårdspersonalen gör att de kan fortsätta samtalet där polisen slutade.

Det ger också individen en känsla av att polis och vårdpersonal samarbetar för att tillsammans hjälpa individen. Liknande samarbete mellan yrkesgrupper i andra sammanhang har visat sig vara effektiva och har då markant ökat sannolikheten för att individen fortsätter behandling. Det är också stor fördel att den misstänkte är med vid överlämnandet och muntligt bekräftar vad polisen berättar (se 4.8).

Överlämning från polis till vården

4.1 Omständigheter vid upptäckten

Här blir det viktigt att beskriva hur upptäckten av individen gick till. Berätta för sjukvårdspersonalen om personen upptäcktes genom tips, trafikolycka, fast kontroll eller rörlig kontroll.

Information som är viktig är om stoppandet gick lugnt till eller om individen försökte smita. Det är också intressant att veta om personen stoppades i fordon eller gående.

Upptäcktes individen tillsammans med andra kan denna omständighet ge sjukvårdspersonalen kunskap om ifall personen befinner sig i fel sällskap.

4.2 Aktuell misstanke

Information om vad individen misstänks för är av mycket stor vikt. Att få veta om individen misstänks för alkoholrattfylleri, drograttfylleri, ringa narkotikabrott och/eller dopningsbrott betyder att man kan lägga upp det fortsatta motiverande samtalet utifrån denna information.

Vid alkoholrattfylleri blir information om promillegraden viktig att förmedla.

Sjukvårdspersonalen kan utifrån den kunskapen diskutera konsekvenserna för körkortet, men också för att få veta hur individens användande av alkohol ser ut.

Vid misstanke om drograttfylleri behöver polisen ett blodprov som tas av en sjuksköterska för att se om den misstänkta individen är och har varit påverkade under körningen. Det är även av vikt att ta en snabbsticka på urinen. Detta för att blodprovet kan vara negativt och urinprovet positivt. Det blir då inte ett drograttfylleri utan ett ringa narkotikabrott.

Ringa narkotikabrott innebär att man har narkotika i kroppen utan samband med fordon och då krävs enbart urinprov från den misstänkte.

Dopningsbrott innebär att man använder anabola androgena steroider. Att vara positiv på dopningsmedel när man kör ett fordon anses som drograttfylleri och om du utan samband med bil är påverkad av dopningsmedel blir detta dopningsbrott.

4.3 Följdbrott

Följdbrott betyder att individen misstänks för ett brott, men att detta brott också uppdagar andra brott. Individen kan misstänkas för drograttfylleri men också haft narkotika i fickan. Följdbrottet blir då innehav av narkotika vid kroppsvisitation.

Vikten av att berätta detta vid överlämningen handlar om konsekvenserna som kommer bli och underlättar för sjukvårdspersonal vid samtalet. Ett exempel är om individen nekar till att ha kört bil påverkad och är säker på att det inte kommer att bli några konsekvenser. Det blir en konsekvens bland annat för körkortet eftersom individen hade narkotika i fickan.

4.4 Eventuella bevis

Berätta också för sjukvårdspersonalen vilka ytterligare bevis som finns till exempel om man hittat narkotika i bilen, på individen, snabbsticka eller utandningsprov. Informationen blir viktig för att kunna skapa sig en helhetsbild av individens situation och vad som hänt. Det är också information man kan använda sig av vid samtalet och för att motivera individen.

4.5 Eventuella erkännanden

Om personen har erkänt brottet för polisen blir detta väldigt viktigt att berätta för sjukvårdspersonal. Individen behöver då inte återupprepa detta för sjukvårdspersonal. Risken att individen väljer att förneka brottet i samtal med sjukvårdspersonalen är liten.

4.6 Personens tidigare kontakter med polisen

Du som är polis kan genom register ta reda på om individen tidigare varit straffad eller varit misstänkt och förmedla detta för sjukvårdspersonalen. Då sjukvårdspersonalen enbart kan få vetskap om liknande information om den misstänkta individen väljer att berätta detta självmant.

Information av detta slag kan ge sjukvårdspersonalen en tydligare bild av hur individens liv och användande av alkohol, narkotika och/eller dopning ser ut. Det underlättar också för sjukvården att eventuellt kunna vidarebefordra uppgifter till kriminalvården (se 5.2.6)

4.7 Identifierade motivationsfaktorer

Om du som polis identifierat några motivationsfaktorer hos individen under mötet är dessa viktiga att berätta för sjukvårdspersonalen. Individen kan ha berättat att den har körkort, håller på att ta körkort, väntar barn eller har familj. Informationen gör att sjukvårdspersonalen kan fortsätta samtalet där polisen slutade och att individen inte behöver upprepa samma fakta flera gånger.

4.8 Bekräftelse från individen

Efter att du som polis rapporterat till sjuksköterskan är det av fördel att individen bekräftar det du säger/sagt. Be individen bekräfta att det du sagt stämmer.

Att kräva detta gör att individen också "tvingas" lyssna på sin situation vilket skulle kunna leda till en egen insikt över situation. Det minskar även risken för att individen ska försöka påverka vårdpersonalen med självmotsägelser och lögn. Det inger också en känsla av att polis och vårdpersonal samarbetar för att tillsammans hjälpa individen.

4.9 SMADIT-blanketten

Glöm inte att fylla i blanketten (se bilaga1) för att veta vad som har hänt och när. Blanketten är en grund för att föra statistik över hur SMADIT fungerar i varje län och vad som kan bli bättre. Den blir också ett stöd i polisens överlämning till sjukvårdspersonalen.

Det är viktigt att blanketten fylls i, den är till för att samla in all fakta som behövs för att kunna erbjuda individen den hjälp denne behöver. Du som sjukvårdspersonal fyller i baksidan efter att polisen fyllt i framsidan, eller att ni tillsammans fyller i framsidan. Se till att samtliga fält blir ifyllda, att t.ex. glömma fylla i personens telefonnummer kan leda att vidarekontakt inte kan tas och begränsar möjligheterna till att uppnå goda resultat.

Blanketten hjälper sjukvården att få en helhetsbild av situationen och att dokumentera alla uppgifter som är viktiga för att kunna hjälpa individen fortsättningsvis. Blanketten blir bunden till individen och är ett stöd för att denne ska kunna få vidare hjälp.

Steg 5 Vårdsamtal

Det fortsatta arbetet för sjukvårdspersonalen blir att genomföra samtal med MI-anda (Motivational Interviewing) och blodprov.

Här blir det viktigt för sjukvårdspersonal samt polis att inte se arbetet enbart som genomförande av antingen blodprov eller samtal, utan som ett möte mellan dig och individen.

Blodprov och samtal kan kombineras och sjukvårdspersonal bör inte se detta som en tjänst man gör för polisen utan som ett möte där du hjälper individen till hjälp. Det kan vara

till en fördel om två personer genomför blodprov för att hjälpa varandra och känna sig tryggare i sin yrkesroll.

Du som är sjukvårdspersonal vet att individen är misstänkt för brott, din uppgift blir dock inte att lägga någon vikt vid det utan blir att hjälpa individen att förändra sitt beteende.

Att samtalet hålls direkt efter polisförhöret gör att individen inte hinner förbereda ett försvar och är i en situation där chansen att anamma hjälp är större.

Sjukvårdens fortsatta arbete

5.1 Provtagning

Samtliga venprover tas alltid av sjuksköterskan vid drograttfylleri, detta för att se om det finns narkotika i blodet hos misstänkte individen. Juridiskt sett måste blodprovet tas av legitimerad sjuksköterska. Samtalet med individen kan dock skötas av all sjukvårdspersonal.

Vid ringa narkotikabrott och dopningsbrott är det juridiskt tillräckligt med urinprov och vid alkoholrattfylleri räcker det med ett utandningsprov som visar på promille i kroppen. Venprov kan bli aktuellt vid ringa narkotikabrott och dopningsbrott om urinprov inte kan lämnas men också vid situationer där individen är för full för att göra ett utandningsprov.

Vid alkoholrattfylleri i samband med trafikolyckor tas två blodprov med en timmes mellanrum. Detta krävs för att utesluta så kallad eftersupning, när individen hävdar att han/hon inte kört påverkad utan druckit när bilen stannat. Detta utesluts om de två blodproven visar på en sjunkande kurva.

Om individen misstänks för drograttfylleri och samtidigt för brott som alkoholrattfylleri, dopningsbrott eller ringa narkotikabrott blir blodprov aktuellt.

5.1.1 Säkerhet

Det är väldigt viktigt att blodprovet sker på ett säkert sätt genom att man håller ögonkontakt, gärna kroppskontakt men också att det sker med stor empati. Det skapar en trygghet och trovärdighet hos individen som förbättrar möjligheterna till vidare motivationsarbete.

För din egen säkerhet bör du också tänka på vart du har dina redskap (till exempel sprutor) för att ingen olycka ska ske. Känner du en osäkerhet för att vara ensam med den misstänkta måste du säga detta till polisen som hjälper dig eller ta med dig en annan kollega som kan hjälpa till.

5.2 Samtal utifrån Motiverande Samtal metoden

Använd informationen du fick vid överlämnandet från polisen i ditt samtal för att fortsätta motivera individen till behandling. I det fortsatta arbetet kan det vara av vikt att be polisen gå ut ur rummet för att individen ska kunna berätta saker utan att vara rädd för att polisen tar del av det.

5.2.1 Empatisk förhållningssätt

Mötet med den misstänkte ska ske med ett empatiskt förhållningssätt. Du behöver förstå individens situation och dennes kroppsliga och känslomässiga behov. Du som är sjukvårdspersonal behöver också vara ödmjuk och inte vara dömande mot individen (*Omvårdnadsteorier – analys och utvärdering*).

Individen ska förstå att du vill hjälpa denne och att du inte vill förändra individen som person utan dess beteende. Samtalet får inte på något sätt vara verbalt eller fysiskt kränkande.

Dock får du under samtalet inte luras av den misstänktes självmotsägelser och lögner utan ställ också frågor av tuffare karaktär som kan bryta individens barriär. För att inte kunna luras så lätt blir överlämningen mellan dig och polisen viktig (se steg 4)

Det kan vara viktigt att förstå att bruket av alkohol, narkotika och/eller dopning utger en funktion för individen. Det kan handla om ångestdämpande, välmående, grupptillhörighet, skapande av identitet, att frigöras från det förflutna eller att minska kraven på nuet.

Många av dessa individer ser inte heller sitt bruk av alkohol och/eller narkotika som ett missbruk/beroendeproblematik och fortsätter med beteendet tills någon varnar att en förändring är nödvändig. Din roll blir att motivera och visa på möjligheterna till förändring. Men också visa på konsekvenserna av fortsatt missbruk/beroendeproblematik av alkohol och/eller narkotika.

5.2.2 Motivationsfaktorer

Genom tydlighet och empati ska sjukvårdspersonalen förmedla att syftet med samtalet är att hjälpa och stödja personen. Ett motivationsarbete sker genom att samtalet handlar om de faktorer eller förhållande som är aktuella för just denna individ. Det blir därför viktigt att identifiera vad som kan påverka denna individ mest.

Polisen kanske redan identifierat faktorer som de berättat vid överlämningen, använd dessa.

Indikationerna som sjukvårdspersonal får utifrån samtalet med personen har visat sig handla om faktorer som får konsekvenser av ett liv som missbrukare eller av ett beroende. Det kan handla om brottets art, familj, körkort och arbete.

Faktorer som får individen att tacka ja till vidare samtal/vård/behandling har också visat sig vara ett intensivt missbruk/beroendeproblematik, ökande negativa konsekvenser och stress på flera livsområden.

Faktorerna kan skilja sig lite mellan män och kvinnor. Skillnaden visar att barn och familj är viktiga för kvinnor och yttre faktorer som jobb är viktiga för män.

5.2.3 Körkort och körkortstillstånd

Vid brott som innefattar alkohol, narkotika eller dopning blir det konsekvenser på körkortet (se del 5). För många är körkortet viktigt i arbetet eller i familjelivet och en förlust av körkortet kan leda till arbetslöshet och ekonomiska förluster. Konsekvenser på körkortet har inte för avsikt att orsaka sociala konsekvenser utan för att förhindra att individer kör påverkade.

På grund av individers behov av körkort och vilja att få tillbaka detta blir personer misstänkta för alkoholrattfylleri, drograttfylleri, ringa narkotikabrott och dopningsbrott en grupp individer som är lättare att motivera till behandlingskontakt.

Av de ovan nämnda orsakerna blir det oerhört viktigt för dig som är sjukvårdspersonal att känna till de konsekvenser som rör körkortet. Det blir också viktigt att förmedla kontakten vidare till någon mottagning som utför körkortsutredningar. I Örebro hänvisas dessa individer direkt till beroendecentrums trafikmedicinska mottagning.

5.2.4 Kunskap om alkohol och narkotika

Kunskap om narkotika och alkohol samt dess effekter och biverkningar är viktigt att känna till för att kunna belysa individen om dessa negativa följder och på så sätt motivera till vidare kontakt.

Det blir viktigt för dig som är sjukvårdspersonal att ha vetenskap om dopningens, narkotikans och alkoholens eventuella konsekvenser på det psykiatriska måendet, sociala livet, fysiska hälsan, arbetet med mera för att kunna på det bästa möjliga sätt hjälpa individen. Det inger också en trovärdighet i ditt försök att erbjuda vidare hjälp.

Av dessa anledningar kan det vara av stor vikt att den lokal där överlämningen sker finns i anslutning till beroendevård eller psykiatrin, där professionell kunskap om alkohol, narkotika och dopning finns.

5.2.5 Kunskap om vilken hjälp som kan ges

För dig som ska hålla samtal med individen blir det mycket viktigt att veta vad för hjälp din kommun kan erbjuda. Genom att veta vilken hjälp man kan få i kommunen och vad som är till för vad, blir det lättare att också erbjuda detta till individen. Det gör att du förmedlar en trovärdighet i chansen till att få hjälp i din kommun samt att en förändring är möjlig.

5.2.6 Medgivande till socialtjänsten

Under samtalet blir det viktigt att erbjuda individen kontakt med socialtjänsten. Dessa kan erbjuda samtal, behandlingar med mera för individer med missbruks/beroendeproblematik eller riskbruk av alkohol och/eller narkotika problematik (se 6.2).

För att kunna hjälpa individen till kurators kontakt hos socialtjänsten krävs det på grund av sekretessen, att individen gett sitt medgivande till detta. Socialtjänst kontakten är också frivillig.

5.2.7 Medgivande till frivården

För dig som är sjukvårdspersonal blir det viktigt att under samtal med den misstänkte fråga om denne är aktuell hos Frivården. Frivården är den del av Kriminalvården som ansvarar för påföljder i frihet. Frivården genomför motivations- och påverkansarbete, behandlingsprogram och hjälper individer med boende, arbete eller vård.

Vikten av att frivården kontaktas är att individer som står under frivården snabbt ska få fortsatt hjälp och att behandling snabbt kan sättas in. Att du som sjukvårdspersonal kontaktar frivården gör individens process till hjälp kortare.

Att sjukvårdspersonalen ska få kontakta frivården bygger dock på frivillighet och då sekretess råder måste du som sjukvårdspersonal få ett medgivande från den aktuella individen (se 6.3). Individer som inte är aktuella hos frivården innan gripandet har möjlighet att få rådgivning inför kommande rättegång. (se 6.3)

5.2.8 Förmedla kontakten vidare

Om den enskilde vill ha vidare kontakt med någon enhet ska detta ske snabbast möjligt och är av stor vikt då individen snabbt tappar motivationen. Kontakten skickas direkt efter samtalet och den kontaktade myndigheten ringer upp individen snabbast möjligt. (se 6)

För att du ska kunna skicka individens uppgifter vidare blir det av mycket stor vikt att fylla i hela blanketten.

5.2.9 Dokumentera

För sjukvården blir det viktigt att dokumentera i det journal system som används. Dokumentation sker alltid när ett samtal mellan sköterska och den misstänkte inträffat. Dokumentation sker dock inte om enbart blodprov har tagits från den misstänkte individen.

5.3 Vid nej

Ibland kan det vara så att individen inte vill ha någon vidare kontakt eller hjälp. Detta måste självfallet också accepteras. Det är mycket viktigt att vid ett nej ändå förklara för individen att den när som kan kontakta socialtjänst, beroendevården, frivården eller vad som är aktuellt.

Då utvärderingar visar att många av dem som tackat nej till vidare hjälp i anslutning till gripandet senare tar kontakt med beroendevården eller socialtjänsten. Lämna därför vid ett nej gärna kontakt information om individen ångrar sig. Det viktiga med samtalet är trots allt att du som sjukvårdspersonal erbjudit individen hjälp och att han eller hon vet vart hjälpen finns.

5.4 SMADIT-blanketten

Vid varje möte som sjukvårdspersonal har med personer aktuella för SMADIT ska en blankett fyllas i. Blanketten syftar till att påminna dig om vilka uppgifter som blir viktiga för att vidare kontakt ska kunna ges men också för att utvärdera hur arbetet fungerar.

Det är viktigt att blanketten fylls i, den är till för att samla in all fakta som behövs för att kunna erbjuda individen den hjälp denne behöver. Du som sjukvårdspersonal fyller i baksidan efter att polisen fyllt i framsidan, eller att ni tillsammans fyller i framsidan. Se till att samtliga fält blir ifyllda, att t.ex. glömma fylla i personens telefonnummer kan leda att vidarekontakt inte kan tas och begränsar möjligheterna för individen att komma ur sitt missbruk.

Steg 6 Vård och Stöd

Det sista steget i metoden är hjälpen som individen kan erbjudas i samband med att denne misstänks för alkoholrattfylleri, drograttfylleri, ringa narkotikabrott eller dopningsbrott.

Vilken vård eller andra åtgärder som kan erbjudas varierar mellan kommuner eller län. Dock bör varje metod ha ett samarbete med socialtjänsten, frivården,

beroendevården samt en trafikmedicinsk mottagning. Syftet med samarbetet är att kunna göra mer än vad en part ensam kan göra.

Vård och stöd har en stor betydelse för individen och för att metoden ska ge effekter på individens beteende i form av att få individen ur ett missbruk eller att återanpassa sig efter det som hänt.

Olika vägar

6.1 Beroendevården

Eftersom många av dem som misstänks för de aktuella brotten har någon form av missbruk eller beroende är det mycket viktigt att också kunna erbjuda hjälp till förändring.

Beroendevården kan erbjuda hjälp i form av samtal, behandling, kurator, akutavgiftning, läkare, utredningar med mera (jobba om mening?). Vilken hjälp som kan erbjudas i ditt län är viktigt att kartlägga och att ta reda på vilka avdelningar/mottagningar som ska ingå i samarbetet för att veta vart man ska vidarebefordra kontakten.

En mottagning där frågorna om konsekvenser på körkortet kan behandlas, till exempel en körkortsmottagning blir mycket viktigt att kunna hänvisa individerna till. Många individer är intresserade av vad som händer med körkortet. Då negativa urin och blodprov krävs för att få tillbaka sitt körkort fungerar detta ofta som en omedveten motivationsfaktor till att många håller sig alkohol- och narkotikafria.

6.2 Socialtjänsten

Kommunen har, genom socialtjänsten, ett ansvar för att personer med missbruks/beroende-problematik får den hjälp och vård de behöver. Socialtjänstlagen säger att " Socialnämnden skall aktivt sörja för att den enskilde missbrukaren får den hjälp och vård som han eller hon behöver för att komma ifrån missbruket. Nämnden skall i samförstånd med den enskilde planera hjälpen och vården och noga bevaka att planen fullföljs." Socialtjänstlagen säger också att " Kommunen ska ingå en överenskommelse med landstinget om ett samarbete i fråga om personer som missbrukar alkohol, narkotika, andra beroendeframkallande medel, läkemedel eller dopningsmedel."

Efter att sjukvårdspersonal haft samtal och utfört provtagning vid gripandet av misstänkt för rattfylleri, drograttfylleri, narkotikabrott och dopningsbrott skall den misstänkte erbjudas vidare kontakt med socialtjänsten. Socialtjänstens ambition är att möta upp så tidigt som möjligt oavsett individens sociala, medicinska eller psykiska hälsa. Då socialtjänsten har huvudansvaret för missbruksvården är det mycket viktigt att samarbetet mellan dem och sjukvårdspersonalen fungerar.

Det är sjukvårdens ansvar att kontakta socialtjänsten om den aktuella individen samtycker till detta. Socialtjänstens ambition är att möta upp så tidigt som möjligt oavsett individens sociala, medicinska eller psykiska hälsa. Socialtjänsten kontaktar individen i nära anslutning till polisens gripande. I samråd med individen bestäms därefter hur den fortsatta kontakten skall se ut och vilken typ av stöd eller behandling som kan vara lämplig. Om individen uppfattas ha behov av hjälp som inte kan tillgodoses av kommunens öppenvård får individen vägledning kring hur man kan söka bistånd till andra typer av insatser. Rutinerna för detta kan skilja lite mellan de olika kommunerna

Det är sjukvårdens ansvar att kontakta socialtjänsten om den aktuella individen samtycker till detta. Socialtjänsten kontaktar sedan individen i nära anslutning till polisens gripande och bör boka in ytterligare ett möte inom en vecka. Om klienten kommer fram till att ytterligare hjälp behövs, behöver socialtjänsten upprätta rutiner för hur detta ska gå till.

Socialtjänsten bör också ingå i överenskommelsen som görs mellan de samarbetande parterna. Exempelvis kontaktas i Örebro kurator på Behandlingsenheten Vuxna via mail efter samtycke i samband med gripandet. Därefter kontaktas individen fortast möjligt och möte ska erbjudas inom en vecka. Om individen önskar mera hjälp informeras denne om möjligheterna till detta.

6.3 Frivården

Frivården är den del av Kriminalvården som ansvarar för påföljder i frihet. En stor del av frivårdens arbete handlar om övervakning. Frivården övervakar både de klienter som blir villkorligt frigivna från fängelse och de som döms till skyddstillsyn, också när den kombineras med föreskrift om samhällstjänst eller kontraktsvård.

Frivården ansvarar också för intensivövervakning med elektronisk kontroll (fotboja), utför personutredningar i brottsmål och yttranden om personer som står under övervakning. Övervakning innebär stöd och kontroll. Alla klienter i frivården som står under övervakning tilldelas en handläggande tjänsteman (frivårdsinspektör). Inom ramen för övervakningen genomför frivården motivations och påverkansarbete.

Många klienter som står under övervakning genomgår något av Frivårdens behandlingsprogram. Målet är att se till att klienten inte återfaller i brott och att underlätta för honom eller henne att komma tillbaka till ett normalt liv efter avtjänad påföljd/straff. Huvudregeln är att Kriminalvårdens klienter som är i behov av boende, arbete eller vård ska söka och erbjudas hjälp via samhällets ordinarie resurser, precis såsom alla andra medborgare.

En viktig uppgift för frivården är därför att ge råd och stöd i kontakter med andra myndigheter och vårdgivare. I arbetet med klienter samarbetar frivården bland annat med socialtjänst, beroendevård, psykiatri, arbetsförmedling, skola, domstolar, polis och frivilligorganisationer.

Samarbetet utifrån metoden är viktigt för att behandling snabbt ska kunna sättas in på klienter med pågående påföljd. Klienter som blir misstänkta för brott såsom alkoholrattfylleri, drograttfylleri, ringa narkotikabrott eller dopningsbrott med mera ska under samtalet med sjukvårdspersonal tillfrågas om de har en pågående påföljd och är aktuell hos frivården. Det är viktigt att klienten tillfrågas om han/hon har en pågående kontakt med frivården. Syftet med samarbetet är att hjälpa klienten.

Det krävs medgivande från klienten innan informationen kan lämnas vidare till ansvarig kontaktperson hos frivården. De som inte har en pågående påföljd kan informeras om möjligheten att vända sig till frivården för att få rådgivning inför kommande rättegång.

Det kan vara en fördel att inom frivården ha en ansvarig kontaktperson som tar emot uppgifterna från sjukvårdspersonalen om den aktuella klienten. Kontaktpersonen bör också ingå i en styrgrupp som tillsammans med polis, beroendevården samt socialtjänsten följer upp arbetet utifrån denna metod.

Kontakten mellan frivården och sjukvården om den aktuella personen sker via mejl där enbart det nödvändiga för vidare kontakt skrivs med.

Del 4 Lagstöd vid upptäckt och bedömning

Behovs- och proportionalitetsprincipen

Polislagen 8 § 1 st

En polisman som har att verkställa en tjänsteuppgift skall under iakttagande av vad som föreskrivs i lag eller annan förordning ingripa på ett sätt som är försvarligt med hänsyn till åtgärdens syfte och övriga omständigheter. Måste tvång tillgripas, skall detta ske endast i den form och utsträckning som behövs för att det avsedda resultatet skall uppnås.

Behovsprincipen innebär att ett tvångsmedel får användas bara om det finns ett påtagligt behov av tvångsmedlet och det avsedda resultatet inte kan uppnås med andra mindre ingripandemedel. Tvånget ska upphöra så snart syftet med det har uppnåtts.

Proportionalitetsprincipen är grundläggande i regleringen av samhällets tvångsåtgärder mot den enskilde och innebär att man alltid ska göra en avvägning mellan vikten av att uppnå det avsedda syftet och det intrång i den enskildes förhållanden och de risker som de åtgärder man överväger skulle medföra.

Våldsanvändning

Polislagen 10 §

En polisman får, i den mån andra medel är otillräckliga och det med hänsyn till omständigheterna är försvarligt, använda våld för att genomföra en tjänsteåtgärd, om

1. han möts med våld eller hot om våld,
2. någon som skall häktas, anhållas eller annars med laga stöd berövas friheten försöker undkomma eller polismannen annars möts av motstånd när han skall verkställa ett sådant frihetsberövande,

3. det är fråga om att avvärja en straffbelagd handling eller en fara för liv, hälsa eller värdefull egendom eller för omfattande skada i miljön,
4. polismannen med laga stöd skall avvisa eller avlägsna någon från ett visst område eller utrymme eller verkställa eller biträda vid kroppsvisitation, kroppsbesiktning eller annan liknande åtgärd, vid beslag eller annat omhändertagande av egendom eller vid sådan husrannsakan som avses i rättegångsbalken,
5. polismannen med laga stöd skall stoppa ett fordon eller annat transportmedel eller skall kontrollera ett fordon eller ett fordons last,
6. polismannen annars med laga stöd har att bereda sig tillträde till, avspärra, tillstänga eller utrymma byggnad, rum eller område, biträda någon i myndighetsutövning med en sådan eller någon liknande åtgärd eller vid exekutiv förrättning enligt vad som är föreskrivet där om, eller
7. åtgärden i annat fall är absolut nödvändig för den allmänna ordningens eller säkerhetens upprätthållande och det är uppenbart att den inte kan genomföras utan våld.

I fall som avses i första stycket 4 och 6 får våld mot person brukas endast om polismannen eller den som han biträder möts av motstånd.

Om rätt att i vissa fall bruka våld finns i övrigt föreskrifter i 24 kap. Brottsbalken. Lag (2002:577).

Polislagen 10 a §

Bestämmelserna i 4 kap. 10 § första stycket Häkteslagen (2010:611) om rätten att belägga någon med fängsel ska gälla även då en polisman omhändertar eller på annat sätt inskränker någons rörelsefrihet. Lag (2010:620).

Med våld avses både våld mot person och våld mot egendom. Våld mot egendom är åtgärder som kan orsaka skador på egendomen eller som genomförs med våldsamma medel.

För att våld ska få användas krävs att våldsanvändningen väntas leda till det avsedda resultatet och att det inte räcker med att använda andra metoder och att den aktuella tjänsteuppgiften är så viktig att det är rimligt att använda fysiskt tvång för att genomföra den.

Polisen får inte använda mer våld än vad som krävs för att genomföra tjänsteuppgiften.

Slag mot ömtåliga delar av kroppen får som regel anses otillåtna liksom sparkar, struhtag, grepp i håret och liknande. I förarbetena har dock särskilt uttalats att man vid en bedömning i efterhand av ett händelseförlopp där en polisman har brukat våld måste se till situationen som helhet.

I nödvärnssituationer får det våld användas som inte framstår som uppenbart oförsvarligt, medan denna paragraf endast medger att våld får användas i den mån det är försvarligt.

Enligt 24 kap. 6 § BrB ska den som handlar i nödvärn eller nöd eller som brukar våld enligt 10 § polislagen, när omständigheterna var sådana att han svårligen kunde besinna sig, vara fri från ansvar även om han gjort mer än vad som är medgivet. I princip får större krav ställas på en polisman än på medborgare i allmänhet, och den praktiska skillnaden är därför inte särskilt stor.

Uppgift att utreda brott som hör under allmänt åtal

Polislagen 2 §

Till polisens uppgifter hör att:

1. förebygga brott och andra störningar av den allmänna ordningen eller säkerheten,
2. övervaka den allmänna ordningen och säkerheten, hindra störningar därav samt ingripa när sådana har inträffat,
3. bedriva spaning och utredning i fråga om brott som hör under allmänt åtal,
4. lämna allmänheten skydd, upplysningar och annan hjälp, när sådant bistånd lämpligen kan ges av polisen,
5. fullgöra den verksamhet som ankommer på polisen enligt särskilda bestämmelser.

Gränserna mellan de olika uppgifterna är inte skarp utan man bör eftersträva en helhetssyn på polisens verksamhet.

Till polisens uppgifter, enligt 2§ 3 p innan misstanke om ett konkret brott föreligger, hör underrättelsearbetet som har till syfte att samla in och bearbeta uppgifter som kan vara till nytta vid framtida spaning och brottsutredning. Spaning sker för att utreda om det kan finnas anledning att anta att brott begåtts eller i samband med misstanke om

att brott planeras. Underrättelsearbetet och spaningen är till största del inte reglerat i lag.

Själva förundersökningen ska enligt 23 kap RB inledas så snart det finns anledning att anta att ett brott begåtts. Förundersökningen bedrivs i två steg.

I det första steget ska det fastställas om ett brott begåtts och därefter om det finns skäl att misstänka någon viss person. I det andra steget gäller det att samla in bevismaterial för att klarlägga om det finns tillräckliga skäl att väcka åtal mot den misstänkte.

Inledande samtal/utredande åtgärder

Rättegångsbalken 23:3 st. 3

Innan förundersökning hunnit inledas, får polisman hålla förhör och vidta andra utredningsåtgärder som är av betydelse för utredningen.

Polisman på plats kan påbörja utredningsarbetet så snart han eller hon bedömer att det är lämpligt utan att invänta beslut om att förundersökning ska inledas. Gränsen mellan spaning/inledande kontakter och utredningsåtgärder går vid att det finns anledning att anta att ett brott begåtts. Mer om inledande av förundersökning finns under lagstöd i steg 2.

Brådskande fall och fara i dröjsmål

Gripande RB 24:7

Om det finns skäl att anhålla någon, får polisman i brådskande fall gripa honom även utan anhållningsbeslut.

Tagande i förvar RB 26:3st 2

Om det är fara i dröjsmål, får en polisman ta lös egendom i förvar. En sådan åtgärd skall skyndsamt anmälas till åklagaren som omedelbart prövar om egendomen ska förbli i förvar.

Polisman får inte besluta om att beslagta brev, telegram eller annan försändelse som finns hos post- eller teleföretag.

Kroppsvsitation och kroppsbesiktning RB 28:13 st

1 p 2

Är fara i dröjsmål, får kroppsvisitation och kroppsbesiktning beslutas av polisman.

Beslag RB 27:4 st. 1 och 2

Den som med laga rätt griper eller anhåller en misstänkt eller verkställer häktning, husrannsakan, kroppsvisitation eller kroppsbesiktning får ta föremål som därvid anträffas i beslag.

Föremål, som i annat fall påträffas, får tas i beslag efter beslut av förundersökningsledaren eller åklagaren.

Vid fara i dröjsmål, får även utan sådant beslut åtgärden vidtas av polisman, om det inte är fråga om en försändelse som avses i 3§.

Verkställs beslaget av någon annan än undersökningsledaren eller åklagaren och har denne inte beslutat om beslaget skall anmälan skyndsamt göras hos honom, som omedelbart skall pröva om beslaget skall bestå.

Det är den polisman som befinner sig på plats som avgör om det finns tid att invänta beslut eller inte.

Uttrycken brådskande fall och fara i dröjsmål innebär att det ska vara fara för att åtgärden inte går att genomföra eller inte ger det önskade resultatet om polismannen avvaktar beslut från undersökningsledaren eller åklagaren.

Husrannsakan RB 28:5

En polisman får företa husrannsakan utan förordnande enligt 4§ om det är fara i dröjsmål. Detta gäller dock inte husrannsakan för delgivning.

Det är den faktiska möjligheten att nå undersökningsledaren eller åklagaren och vilka konsekvenser det kan få i det enskilda fallet om man väntar på beslut som polismannen ska bedöma.

Lagstöd vid upptäckt och bedömning

Skillnaden mellan tvångsmedel enligt Polislagen och enligt Rättegångsbalken

Skillnaden är att tvångsmedlen i Rättegångsbalken endast får användas i brottsutredande syfte medan tvångsmedelsanvändningen enligt Polislagen har andra syften.

Behovs- och proportionalitetsprincipen

Polislagen 8 §,
Lagtext och kommentar, se under lagstöd i avsnitt lagstöd vid upptäckt.

Våldsanvändning

Polislagen 10 §,
Lagtext och kommentar, se under lagstöd i avsnitt lagstöd vid upptäckt.

Skadlig miljö

Polislagen 12§

Om någon som kan antas vara under arton år anträffas under förhållanden som uppenbarligen innebär överhängande och allvarlig risk för hans eller hennes hälsa eller utveckling, får han eller hon tas om hand av en polisman för att genom dennes försorg skyndsamt överlämnas till sina föräldrar eller någon annan vårdnadshavare eller till socialnämnden. Vid bedömningen av risken för den unges hälsa eller utveckling ska det beaktas om man kan befara att den unge kan komma att utsättas för brott, involveras i brottslig verksamhet eller skadas genom något annat socialt nedbrytande beteende.

Med stöd av denna bestämmelse får en polisman i vissa nödfallsliknande situationer omhänderta den som kan antas vara under arton år och som anträffas i skadlig eller farlig miljö.

Den unges ålder behöver inte vara känd. Det är tillräckligt att han eller hon kan antas vara under arton år!

Den grundläggande förutsättningen för ett ingripande är att den unge anträffas under förhållanden som uppenbarligen innebär både en allvarlig och överhängande risk för hans eller hennes hälsa eller utveckling.

Några exempel kan vara då barn uppehåller sig i s.k. knarkarkvarter eller hittas omtöcknade av berusningsmedel i rivningsfastigheter eller ungdomar som påträffas på hotellrum tillsammans med äldre, asociala personer eller som i övrigt befinner sig i en sådan situation att man kan befara att de blir otillbörligt utnyttjade.

I fall där det inte finns tillräckliga skäl för en tillämpning av 12 § finns det inget som hindrar att polismannen tar kontakt med den underårige och råder den att lämna den olämpliga miljön. Polisen kan även underrätta föräldrar om sådant som iakttagits i polisverksamheten men som inte föranlett något ingripande mot den unge. Någon formell föreskrift om en längsta tid för omhändertagande har inte getts men mer än ett helt kortvarigt ingripande är normalt inte förenligt med principerna i 8 § Polislagen.

Den omhändertagnes identitet behöver inte vara fastställd. Om identiteten inte kan fastställas inom rimlig tid får polisen överlämna den omhändertagne till socialnämnden. Om det är möjligt och lämpligt kan polisen skjutsa hem den unge.

Om det av någon särskild anledning är olämpligt eller om det inte är möjligt att få kontakt med en förälder eller annan vårdnadshavare måste någon företrädare för socialnämnden kontaktas. Om socialnämnden avser att vidta någon tvångsåtgärd är polisen skyldig att hjälpa till. Om det inte blir aktuellt med några tvångsåtgärder kan polisen liksom socialtjänsten endast ge frivilliga hjälp- och stödåtgärder.

Socialtjänstens personal kan utan hinder av sekretess underrätta polisen om de anträffar en ung person i en situation som uppfyller kriterierna i 8 § Polislagen.

Kroppsvsitation, skyddsvsitation enligt Polislagen (syfte)

Polislagen 19 §

En polisman som med laga stöd griper eller annars omhändertar eller avlägsnar någon får i anslutning till ingripandet kroppsvisitera denne i den utsträckning som är nödvändig:

1. av säkerhetsskäl för att vapen eller andra farliga föremål skall kunna tas om hand, eller
2. för att hans identitet skall kunna fastställas.

En polisman får också kroppsvisitera i den utsträckning det behövs för att söka efter:

1. vapen eller andra farliga föremål som är ägnade att användas vid brott mot liv eller hälsa, om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att ett sådant föremål kan förklaras förverkat enligt 36 kap. 3 § brottsbalken, eller
2. föremål som är ägnade att användas som hjälpmedel vid brott som innefattar skada på egendom, om det finns särskild anledning anta att den som avses med åtgärden bär ett sådant föremål med sig och det med hänsyn till omständigheterna kan antas att föremålet kan förklaras förverkat enligt 36 kap. 3 § brottsbalken.

Kroppsvsitation är en undersökning av kläder och annat som någon bär på sig samt av väskor och andra föremål som någon har med sig.

Det har ingen betydelse om exempelvis en väska är stängd eller ett paket är förseglat. Saker som kan transporteras med handkraft kan undersökas vid kroppsvsitation medan genomsökning av saker som det krävs maskinkraft för att förflytta räknas som husrannsakan. Genomsökning av fordon för att leta efter vapen och farliga föremål kan ske med stöd av 20a § polislagen.

Alla poliser får ta beslut om kroppsvsitation enligt 19§ Polislagen vid gripanden, omhändertaganden med stöd av olika lagar som Polislagen, LOB och LPT samt vid avlägsnanden.

Kroppsvsitation enligt 19 § 1 st. får ske i två syften dels av säkerhetsskäl för att ta hand om vapen eller andra farliga föremål (även farliga ämnen) dels för att fastställa en persons identitet.

Kroppsvsitation enligt 19 § 2 st. 1 p syftar till att ta vapen och andra farliga föremål som kan förverkas enligt 36 kap 3 § BrB i beslag. Det krävs inte att något brott har begåtts det räcker att föremålet i fråga på grund av omständigheterna kan befaras komma till brottslig användning.

Kroppsvsitation enligt 19§ 2 st. 2 p syftar till att ta beslag för att förebygga skadegörelsebrott (främst klotter) och kräver att det finns konkreta

omständigheter i det enskilda fallet som tyder på att personen har föremål med sig som kan användas till brott som skadar egendom och att de kan komma att användas till att skada egendom.

Samarbete med andra myndigheter

Polislagen 3 §

Polisen skall samarbeta med åklagarmyndigheterna. Samarbete skall också äga rum med andra myndigheter och organisationer vilkas verksamhet berör polisverksamheten. Särskilt åligger det därvid polisen att fortlöpande samarbeta med myndigheterna inom socialtjänsten och snarast underrätta dessa om förhållanden som bör föranleda någon åtgärd av dem.

Bestämmelser om skyldighet att anmäla till socialnämnden att ett barn kan behöva nämndens skydd finns i 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453).

Andra myndigheter skall ge polisen stöd i dess arbete.

Polisens samarbete med åklagarmyndigheten och med socialtjänsten är mycket viktigt. Polisen har skyldighet att underrätta sociala myndigheter om förhållanden som bör föranleda åtgärder från dem. Individens samtycke krävs inte men kan ha betydelse för bedömningen av om polisen självmant ska lämna uppgifter till sociala myndigheter. Begärs uppgifterna ut har individens inställning ingen betydelse. Uppgiftsskyldigheten medför att uppgifter ska lämnas utan hinder av eventuell sekretess. Det gäller dock inte uppgifter ur belastningsregistret.

Polisen ska också samarbeta med andra statliga eller kommunala myndigheter och allmänna eller enskilda organisationer vilkas verksamhet berör polisen t ex. olika typer av föräldraföreningar, folkrörelser och försäkringsbolag.

Uppgift att utreda brott som hör under allmänt åtal

Polislagen 2 §

Lagtext och kommentar under avsnitt lagstöd vid upptäckt.

Förundersökning inleds

RB 23:1 §

Förundersökning ska inledas så snart det på grund av angivelse eller av annat skäl finns anledning att anta att brott som hör under allmänt åtal har förövats.

Förundersökning behöver dock inte inledas, om det är uppenbart att brottet inte går att utreda. Att förundersökning inte behöver inledas i vissa andra fall följer av 4a§ och 22§.

Om det krävs angivelse för att brottet skall höras under allmänt åtal får förundersökning trots det inledas utan angivelse, om det innebär fara att avvakta en angivelse. I så fall skall målsäganden underrättas snarast. Om denne då inte anger brottet till åtal, skall förundersökningen läggas ner.

Förutsättningen för att förundersökning ska inledas är att det finns anledning att anta att en gärning som uppfyller rekvisiten för ett brott som hör under allmänt åtal har begåtts. "Anledning att anta" innebär en låg tröskel det kan t.ex. vara tillräckligt att en målsägare påstår sig vara utsatt för brott eller att en polis gör iakttagelser som talar för att ett brott har begåtts. Enbart andrahandsuppgifter är däremot sällan.

Det ska vara ett konkret brott även om man inte behöver veta den exakta tiden och platsen eller alla detaljer. Man får inleda FU även om man inte vet vem som kan misstänkas. Om uppgifterna är alltför vaga kan en begränsad komplettering av kända eller påstådda förhållanden i ett bestämt syfte göras utan att förundersökning inleds. Det är den polisman som befinner sig på plats som avgör om det finns tid att invänta beslut eller inte.

Uttrycken brådskande fall och fara i dröjsmål innebär att det ska vara fara för att åtgärden inte går att genomföra eller inte ger det önskade resultatet om polismannen avvaktar beslut från undersökningsledaren eller åklagaren.

Det är den faktiska möjligheten att nå undersökningsledaren eller åklagaren och vilka konsekvenser det kan få i det enskilda fallet om man väntar på beslut som polismannen ska bedöma. Det är den polisman som befinner sig på

plats som avgör om det finns tid att invänta beslut eller inte.

I vissa angivna fall t.ex. när brottet uppenbart inte går att utreda eller när det finns förutsättningar för förundersökningsbegränsning, behöver FU inte inledas.

Inledande samtal/utredande åtgärder

RB 23:3 st. 3,

Lagtext och kommentar under avsnitt lagstöd för upptäckt.

Narkotikastrafflagen (1968:64)

Lagtexten finns inte i handboken.

Det är lämpligt att ha med sig en tabell över vad som räknas som en normal missbruksdos och var gränsen mellan ringa brott och brott av normalgraden går för innehav av preparaten.

Överlåtelse, om det avser mer än att bjuda på enstaka doser mellan missbrukarkamrater, räknas som narkotikabrott av normalgraden.

Om det finns försäljnings- eller skuldlistor och/eller narkotikan är uppdelad i flera mindre förpackningar finns anledning att misstänka att innehavaren haft ett överlåtelsesyfte.

Narkotikabrott av normalgraden räknas som artbrott och medför normalt fängelse eller skyddstillsyn medan ett ringa narkotikabrott leder till dagsböter.

Skälig misstanke

För att någon ska vara "skäligen misstänkt" för ett brott måste det finnas konkreta omständigheter som med viss styrka talar för att han har begått brottet. I de här aktuella situationerna får polismannen utifrån sin kunskap om droger och missbruksbeteende bygga upp skälig misstanke med hjälp av de i avsnittet beskrivna punkterna.

Lag (1999:216) om ögonundersökning 1-6 §

Lagtexten finns inte i handboken.

Polisman får i syfte att ta reda på om en person är påverkad av annat medel än alkohol göra ögonundersökning på förare av motordrivet fordon eller maskindrivet fordon på spår eller på den som manövrerar ett luftfartyg eller person som fullgör vissa andra för flygsäkerheten viktiga uppdrag om det kan misstänkas att personen gjort sig skyldig till brott med fängelse i straffskalan i samband med framförandet eller tjänsten och undersökningen kan ha betydelse för utredningen av brottet.

Kroppsvsitation och kroppsbesiktning enligt Rättegångsbalken

RB 28:11

Om det finns anledning att anta att ett brott begåtts på vilket fängelse kan följa, får kroppsvisitation göras på den som skäligen kan misstänkas för brottet för att söka efter föremål som kan tas i beslag eller i förvar eller annars för att utröna omständigheter som kan vara av betydelse för utredning om brottet eller om förverkande av utbyte av brott enligt 36 kap 1 b § brottsbalken.

Annan än den som skäligen kan misstänkas för brottet får kroppsvisiteras, om det finns synnerlig anledning att anta att det därigenom kommer att anträffas föremål som kan tas i beslag eller i förvar eller annars är av betydelse för utredningen av brottet eller om förverkande av utbyte av brott enligt 36 kap 1 b § brottsbalken.

Med kroppsvisitation avses en undersökning av kläder eller annat som någon bär på sig samt av väskor, paket och andra föremål som någon har med sig.

RB 28:12

Den som skäligen kan misstänkas för ett brott på vilket fängelse kan följa, får kroppsbesiktigas för ändamål som avses i 11§ eller enligt bestämmelserna i 12a §. I den omfattning och för det ändamål som anges i 12 b § får också en annan person kroppsbesiktigas.

Med kroppsbesiktning avses undersökning av människokroppens yttre och inre samt tagande av prov från människokroppen och undersökning av

sådana prov. En kroppsbesiktning får inte utföras så att den undersökte riskerar framtida ohälsa eller skada.

Den som ska kroppsbesiktigas får hållas kvar för ändamålet upp till sex timmar, eller om det finns synnerliga skäl, ytterligare sex timmar.

RB 28 12 a § och 12 b § handlar om DNA-topsning.

RB 28:13

Beträffande kroppsvisitation och kroppsbesiktning skall i tillämpliga delar gälla vad i 3 a, 4, 8 och 9 §§ är beskrivet om husrannsakan. Är fara i dröjsmål får kroppsvisitation och kroppsbesiktning beslutas av polisman.

Förrättning som är av mera väsentlig omfattning, skall verkställas inomhus och i avskilt rum. Verkställs den av någon annan än en läkare, skall såvitt möjligt ett av förrättningsmannen anmodat trovärdigt vittne närvara. Blodprov får inte tas av någon annan än en läkare eller legitimerad sjuksköterska. Anna mera ingående undersökning får utföras endast av läkare.

Kroppsvisitation eller kroppsbesiktning av en kvinna får inte verkställas eller bevitnas av någon annan än en kvinna, läkare eller legitimerad sjuksköterska. Kroppsvisitation som enbart innebär att ett föremål som en kvinna har med sig undersöks och kroppsbesiktning som enbart innebär att blodprov, alkoholutandningsprov eller salivprov för DNA-analys tas får dock verkställas och bevitnas av en man.

Proportionalitetsprincipen gäller vilket innebär att beslut om kroppsbesiktning eller kroppsvisitation bara får tas om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse.

Det är syftet med åtgärden som är skillnaden mellan kroppsvisitering enligt Polislagen och kroppsvisitering enligt Rättegångsbalken.

Kroppsvisitering är en undersökning av kläder eller annat som någon bär på sig och av väskor, paket

och annat som någon har med sig. Föremålet ska gå att förflytta med handkraft annars krävs husrannsakan.

Kroppsbesiktning är en undersökning av kroppens yttre och inre. Provtagning och undersökning av proven är också kroppsbesiktning.

Kroppsbesiktning för annat än DNA-topsning får inte göras på annan än skäligen misstänkt. Kroppsbesiktning kan inte ske med stöd av Polislagen.

Polisman som tagit beslut på grund av fara i dröjsmål ska motivera hur han uppfattade händelsen och vad han hade för syfte med åtgärden.

Om polisman fattat beslut om eller verkställt kroppsbesiktning ska han redogöra för sin skäligen misstanke, drogtecken/omständigheter.

RB 28:1

Om det finns anledning att anta att ett brott har begåtts på vilket fängelse kan följa, får husrannsakan företas i hus, rum eller slutet förvaringsställe för att söka efter föremål som kan tas i beslag eller i förvar eller annars för att utreda omständigheter som kan vara av betydelse för utredning av brottet eller om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap 1b § brottsbalken.

Hos annan än den som skäligen kan misstänkas för brottet får husrannsakan dock företas bara om brottet ar begåtts hos honom eller henne eller om den misstänkte har gripits där eller om det annars finns synnerlig anledning att det vid husrannsakingen ska anträffas föremål som kan tas i beslag eller i förvar eller att annan utredning om brottet eller om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap 1b § brottsbalken kan vinnas.

För husrannsakan hos den misstänkte får inte i något fall åberopas hans eller hennes samtycke, om inte den misstänkte själv begärt att åtgärden skall vidtas.

Husrannsakan

Husrannsakan för att söka efter föremål eller göra brottsutredning eller söka efter utbyte av brottslig verksamhet kallas reell husrannsakan.

Saker som en person har med sig och som kan transporteras med handkraft kan undersökas vid kroppsvisitation medan genomsökning av saker som det krävs maskinkraft för att förflytta räknas som husrannsakan.

Undersökning i brottsutredande syfte av ett utrymme eller en lokal dit myndigheten inte har tillträde kräver beslut om husrannsakan som tas av åklagare, utredningsledare eller, vid fara i dröjsmål, av polisman på plats.

Husrannsakan får endast göras för brott som har fängelse i straffskalan.

Husrannsakan hos annan än den som är skäligen misstänkt får bara ske om brottet begåtts hos honom eller henne eller den misstänkte gripits där eller det finns någon faktisk omständighet som påtagligt visar att sannolikheten är stor att man ska påträffa det man vill leta efter just där.

Samtycke till husrannsakan hos den misstänkte får bara åberopas om husrannsakan har begärts av den misstänkte själv.

RB 28:2

För eftersökande av den som ska gripas, anhållas eller häktas, hämtas till förhör eller till inställelse vid rätten eller underkastas kroppsvisitation eller kroppsbesiktning får husrannsakan företas
RB 28:2 forts.

hos honom, eller hos någon annan om det finns synnerlig anledning att anta att den sökte uppehåller sig där. Detsamma gäller i fråga om en tilltalad som söks för delgivning av stämning eller kallelse till förhandling, om försök till delgivning har misslyckats eller bedöms som utsiktslösa.

Husrannsakan för att eftersöka en person kallas personell husrannsakan.
Personell husrannsakan får ske för att leta efter den som ska

1. gripas, anhållas eller häktas eller hämtas till förhör eller till rätten
2. eller underkastas kroppsvisitation eller kroppsbesiktning eller
3. en tilltalad och ska delges stämning eller kallelse till förhandling om delgivning misslyckats eller bedöms som utsiktslös.

Personell husrannsakan hos annan än den man letar efter får bara göras om det finns någon faktisk omständighet som påtagligt visar att sannolikheten är stor att man ska påträffa den man letar efter just där.

Fara i dröjsmål

RB 28:5

En polisman får företa husrannsakan om det är fara i dröjsmål. Det gäller inte husrannsakan för delgivning.

RB 28:13 1 st. 2 p

Är fara i dröjsmål får kroppsvisitation och kroppsbesiktning beslutas av polisman.

Det är den polisman som befinner sig på plats som avgör om det finns tid att invänta beslut eller inte.

Uttrycken brådskande fall och fara i dröjsmål innebär att det ska vara fara för att åtgärden inte går att genomföra eller inte ger det önskade resultatet om polismannen avvaktar beslut från undersökningsledaren eller åklagaren.

Det är den faktiska möjligheten att nå behörig beslutsfattare och vilka konsekvenser det kan få i det enskilda fallet om man väntar på beslut som polismannen ska bedöma.

En polisman som tar beslut på grund av fara i dröjsmål ska dokumentera grunden för sin bedömning att det inte fanns tid att kontakta UL/VB eller åklagare för beslut och motivera själva beslutet utifrån hur han uppfattade händelsen och vad han hade för syfte med åtgärden.

Tvångsmedelsbeslut om det inte är fara i dröjsmål:

Husrannsakan Rättegångsbalken 28:1

Brott med fängelse i straffskalan. Hos misstänkt eller annan.

Beslag Rättegångsbalken 27:1

För utredning av brott, stöldgods eller gods som ska förverkas.

Kroppsvsitation Rättegångsbalken 28:11

Skäligen misstanke för brott med fängelse i straffskalan. Annan än skäligen misstänkt om synnerlig anledning anta att man ska hitta föremål som ska tas i beslag eller förvar.

Kroppsbesiktning Rättegångsbalken 28:12

Skäligen misstanke för brott med fängelse i straffskalan. Får inte göras på annan än skäligen misstänkt utom för DNA-topsning.

Kontakta behörig FU-ledare för att få beslut om tvångsmedel och redogör för din skäligen misstanke, dina iakttagelser och omständigheterna i övrigt. Motivera varför tvångsmedlet behövs och vad syftet med den är.

Gör klart för dig vilket brott du misstänker:
Narkotikabrott - ringa eller normal/grovt
Dopningsbrott - ringa eller normal/grovt
Rattfylleri - drog/alkohol, normalgraden eller grovt
Finns det misstankar om annat brott?

Gripande

Rb 24:7

Om det finns skäl att anhålla någon, får en polisman i brådsakande fall gripa honom även utan anhållningsbeslut.

Gripande är ett provisoriskt frihetsberövande i avvaktan på beslut om anhållande och häktning. Brottet måste ha minst ett års fängelse med i straffskalan. Personen ska vara minst skäligen misstänkt för brottet. Det ska finnas fara för att personen:

1. flyr eller undanhåller sig lagföring eller straff, eller

2. undanröjer bevis eller på annat sätt försvårar sakens utredning eller
3. fortsätter sin brottsliga verksamhet.

Kravet på ett års fängelse i straffskalan gäller inte om den misstänktes identitet är okänd eller om han saknar hemvist i riket och det finns rik för att han lämnar landet.

Proportionalitetsprincipen gäller vilket innebär att ett gripande bara får göras om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse. Kraven för ett gripande är inte lika höga som för en häktning.

Det innebär att man normalt sett inte kan gripa den som är misstänkt för ringa narkotikabrott undantaget om hans identitet är oklar eller det finns risk att han lämnar landet. Däremot får man kvarhålla honom sex timmar, eller om det är nödvändigt, 6 + 6 timmar för kroppsbesiktning t.ex. provtagning.

Lagstöd vid bedömning av person i samband med fordon

Behovs- och proportionalitetsprincipen

Polislagen 8 §

Lagtext och kommentar under avsnitt lagstöd vid upptäckt.

Våldsanvändning

Polislagen 10 §

Lagtext och kommentar under avsnitt lagstöd vid upptäckt.

Skadlig miljö

Polislagen 12 §

Lagtext och kommentar under avsnitt lagstöd vid bedömning av person.

Kroppsvsitation, skyddsvisitation

Polislagen 19 §

Lagtext och kommentar under avsnitt lagstöd vid bedömning av person.

Samarbeta med andra myndigheter

Polislagen 3 §

Lagtext och kommentar under avsnitt lagstöd vid bedömning av person.

Uppgift att utreda brott som hör under allmänt åtal

Polislagen 2 §

Lagtext och kommentar under avsnitt lagstöd vid upptäckt.

Förundersökning inleds

Rättegångsbalken 23:1

Lagtext och kommentar under avsnitt lagstöd vid bedömning av person.

Inledande samtal/utredande åtgärder.

Rättegångsbalken 23:3 st. 3

Lagtext och kommentar under avsnitt lagstöd vid upptäckt.

Narkotikastrafflagen:

Lagtext och kommentar under avsnitt lagstöd vid bedömning av person.

Skälig misstanke:

Lagtext och kommentar under avsnitt lagstöd vid bedömning av person.

Lag (1976:1090) om alkoholutandningsprov

Lagtexten finns inte i handboken.

Alkoholutandningsprov får tas på förare av motordrivet fordon, maskindrivet spårfordon och den som för eller fullgör viktig uppgift ombord på fartyg eller luftfartyg utan att det finns misstanke om brott.

Blodprov får tas på den som är skyldig att lämna alkoholutandningsprov om han vägrar eller på grund av inblandning i trafikolycka inte kan lämna alkoholutandningsprov.

Lag (1999:216) om ögonundersökning

Lagtexten finns inte i handboken.

Polisman får i syfte att ta reda på om en person är påverkad av annat medel än alkohol göra ögonundersökning på förare av motordrivet fordon, maskindrivet spårfordon och

den som för eller fullgör viktig uppgift ombord på fartyg eller luftfartyg om det kan misstänkas att personen gjort sig skyldig till brott med fängelse i straffskalan i samband med framförandet eller tjänsten och undersökningen kan ha betydelse för utredningen av brottet.

Blodprov får tas på den som är skyldig att genomgå en ögonundersökning om han vägrar eller på grund inblandning i trafikolycka inte kan genomgå en ögonundersökning.

Om blodprov ska tas på någon som inte vägrar göra alkoholutandningsprov eller ögonundersökning och inte heller är förhindrad på grund av trafikolycka gäller rättegångsbalkens regler om kroppsbesiktning. T.ex. om personen försöker men inte kan blåsa tillräckligt för alkoholutandningsprov. Då måste personen vara skäligen misstänkt.

Rättegångsbalken 28:13 1 st.

Kroppsvisitation/Kroppsbesiktning vid fara i dröjsmål

Lagtext och kommentar finns under avsnitt bedömning av person.

Rättegångsbalken 28:5 Husrannsakan vid fara i dröjsmål

Lagtext och kommentar finns under avsnitt bedömning av person.

Tvångsmedelsbeslut om det inte är fara i dröjsmål:

Lagtext och kommentar finns under avsnitt bedömning av person.

Kvarhålla för kroppsbesiktning

Rättegångsbalken 28:12 sista st.

Den som skall kropps besiktigas får hållas kvar för ändamålet upp till sex timmar eller, om det finns synnerliga skäl, ytterligare sex timmar.

Den som ska kropps besiktigas får man hålla kvar i sex timmar, eller om det är nödvändigt, 6 + 6 timmar för kroppsbesiktning t.ex. provtagning. Kvarhållandet ska ske för att kroppsbesiktningen ska kunna genomföras.

Anhållande

Rättegångsbalken 24:6

Om det finns skäl att häkta någon, får han anhållas i avvaktan på rättens prövning av häktningsfrågan. Finns inte fulla skäl till häktning men är den misstänkte skäligen misstänkt för brottet, får han anhållas, om det är av synnerlig vikt att han tas i förvar i avvaktan på ytterligare utredning.

Beslut om anhållande meddelas av åklagaren. I anhållningsbeslutet skall anges det brott som misstanken avser och grunden för anhållandet.

Den som gripits eller kvarhållits för förhör kan efter förhör anhållas av åklagare om han är minst på sannolika skäl misstänkt för brott med minst ett års fängelse med i straffskalan och det finns flyktfara, kollusionsfara eller recidivfara.

Det gäller bara om:

1. den misstänktes identitet är okänd eller
2. om han saknar hemvist i riket och det finns risk för att han lämnar landet som anhållande får ske även för brott med lägre straffskala
t.ex. om någon är misstänkt för ringa narkotikabrott eller rattfylleri av normalgraden.

Del 5 Rättsliga konsekvenser

Alkohol- eller drograttfylleri innebär att en person kör ett motordrivet fordon och:

- har minst 0,2 promille alkohol i blodet eller 0,1 milligram per liter i utandningsluften,
- har narkotiska ämnen i kroppen (gäller inte om substansen används enligt läkarordination),
- är så påverkad av alkohol eller annat medel att personen inte kan köra på betryggande sätt.

Grovt alkoholrattfylleri innebär att en person kör ett motordrivet fordon och:

- har minst 1,0 promille i blodet eller 0,5 milligram per liter i utandningsluften
- är avsevärt påverkad av alkohol
- kör på ett sätt att det innebär påtaglig fara för trafiksäkerheten.

Ringa narkotikabrott betyder att personen innehar, brukar eller annat befattning med narkotika för eget bruk.

Dopning innebär att det är förbjudet att införa, sälja, inneha, framställa, överlåta, förvärva eller bruka anabola androgena steroider. I körkortslagen jämföras de med psyko-aktiva substanser som påverkar förmågan att köra bil och är förbjudna. Det gäller syntetiska anabola steroider, testosteron och dess derivat, tillväxthormoner samt kemiska substanser som ökar produktion eller frisättning av testosteron och dess derivat eller av tillväxthormon.

Källa: www.trafikverket.se/SMADIT
www.regeringen.se

Narkotika, en grundläggande handledning för Polisen inklusive drogtecken och symptom. RPS Rapport 2007:1.

www.dopingjouren.se

Straff

När en person rapporteras för alkoholrattfylleri, drograttfylleri, ringa narkotikabrott samt dopningsbrott är det två processer som inleds - den straffrättsliga processen och den körkortsadministrativa processen.

Straff vid alkohol- och drograttfylleri

Straffet för alkohol- och drograttfylleri är böter eller fängelse i högst sex månader och i normalfallet återkallas även körkortet i upp till 12 månader. Straffet för sjöfylleri är det samma som för alkohol- och drograttfylleri.

Straff vid grovt alkoholrattfylleri

Straffet för grovt rattfylleri kan bli fängelse i högst två år och körkortet återkallas i 24 månader. Fängelsestraffet kan ofta verkställas med elektronisk fotboja. Grovt rattfylleri i kombination med grovt vållande till annans död kan ge upp till åtta års fängelse. Vid grovt alkoholrattfylleri återkallas körkortet normalt sett i 24 månader och nytt körkortsprov måste genomföras för att återfå körkortet.

Straff för ringa narkotikabrott

Vid ringa narkotikabrott brukar straffet innebära böter eller fängelse i högst sex månader. Körkortet kan återkallas om observation och provtagning visar på missbruk/beroendeproblematik av narkotika.

Straff för dopning:

Straffet för dopningsbrott kan variera och beror lite på om vad man gjort och om brottet anses vara grovt. Det kan bli böter eller fängelse från 6 månader upp till 6 år vid grova brott. Konsekvenserna för körkortet liknar de för ringa narkotikabrott vid upptäckt utan samband med bil eller drograttfylleri om du blivit tagen i bilen med dopning i kroppen.

Körkortskonsekvenser

Rattfylleri och drograttfylleri leder nästan alltid till att körkortet återkallas. Varning kan ges vid promillehalter på 0,2-0,3 promille. Vid promillehalt över 0,32 omhändertar polisen körkortet på plats i väntan på beslut från Transportstyrelsen.

Om man döms för alkoholrattfylleri, grovt alkoholrattfylleri eller drograttfylleri måste man ansöka om nytt körkortstillstånd för att få tillbaka sitt körkort. Detta kan göras när det återstår sex månader av spärrtiden.

Om spärrtiden är mer än 12 månader måste individen göra nytt förarprov, d.v.s. kunskapsprov och körprov. Nytt förarprov måste även göras om

individens stoppas när denne fortfarande har provotid på körkortet.

För att få behålla eller få tillbaka sitt körkort efter att man rapporterats för alkohol- eller drograttfylleri, grovt alkoholrattfylleri, ringa narkotikabrott samt dopningsbrott kräver Transportstyrelsen vissa slumpmässiga provtagningar och intyg. Detta för att visa att du inte har alkohol- eller narkotikaproblem. Reglerna för detta ser olika ut beroende på brottet eller situationen.

Alkoholrattfylleri, 0.2- 0.99 promille

- Spärrtid minst 12 månader
- 3 intyg ska skrivas av läkare där varje intyg kostar 2500 kr.
- slumpmässig provtagning under minst 6 månader

Grovt alkoholrattfylleri, 1 promille och uppåt

- Spärrtid 24 månader
- 3 intyg ska skrivas av läkare där varje intyg kostar 2500 kr
- slumpmässiga provtagningar under minst 6 månader

Drograttfylleri

- minst 6 månaders observation med slumpmässig provtagning
- 3 intyg ska skrivas av läkare där varje intyg kostar 5000 kr

Ringa narkotikabrott/dopning

- Ett intyg ska skrivas av läkaren vilket kostar 1875 kr
- minst 3-4 månaders observation upp till 24 månader

– 3 slumpmässiga provtagningar (blod och urin) för att visa att du inte har alkohol och/eller narkotika problem

- Om proverna visar alkohol- och/eller narkotikaproblem kan observationstiden förlängas eller körkortet återkallas.
- Skyndsamhetskrav som skall vara inne inom 4 månader

Alkolås

Om personen döms för alkoholrattfylleri kan man ansöka om alkolås. Alkolås ger individen som fått sitt körkort återkallat möjligheten att kunna köra bil samt att de som fått körkortet återkallat i 24 månader inte behöver göra om teoriprov och uppkörning.

Villkorstiden, tiden du måste ha alkolås, är ett eller två år. Två år gäller om du döms för grovt rattfylleri, har återfallit i rattfylleri de senaste fem åren eller har en beroende/missbruks-diagnos. Efter två år krävs ytterligare 18 månaders uppföljning.

Kostnaden för alkolås kan variera mellan 21 000 – 42 000 kronor beroende på villkorstid och landsting. Kostnaden gäller för hyra av alkolås, service, läkarkontroller med mera. För att få alkolås (gäller enbart vid alkoholrattfylleri) krävs:

- tillstånd av Transportstyrelsen
- ett tillfälligt körkort i 2 år, som enbart gäller för bilar försedda med godkänt alkolås.

Källa:

www.kriminalvarden.se www.korkortsportalen.se
www.transportstyrelsen.se

Källförteckning

- Arver, S m.fl. *Missbruk av Anabola Androgena Steroider (AAS) och andra hormonläkemedel, nationellt vårdprogram*. Dopingjouren
- Blomqvist, J (1999) *Inte bara behandling – vägar ut ur missbruket*. Vaxholm: Bjurner och Bruno sid 4-13.
- BRÅ (2010) *Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete*. Brottsförebyggande rådet.
- BRÅ (2012) *Brottsutvecklingen i Sverige 2008-2011*, Rapport 2010:13 sid. 211-245. Brottsförebyggande rådet.
- Forsman, Å (2009) *Utvärdering av projektet Nationell samverkan mot alkohol och droger i trafiken enligt Skelleftemodellen*. VTI notat 3-2009.
- Forsman, Å m.fl.(2012) "Alkohol och droger i trafiken – var står vi idag?" *Socialmedicinsk tidskrift* 2012, 6, sid.471- 479.
- Fuhrman, H (2008) *Trafiknykterhetsbrott: polisens arbetsmetoder, lagstiftning, bevisning, körkortsingripande, hotbild och tänkbara åtgärder, historik och fakta*. Polisutbildningen, Umeå universitet.
- Gustafsson, S & Henriksson, P (2007) *SMADIT- Samverkan mot alkohol och droger i trafiken, utvärdering av utvecklingsfasen i Stockholms län 2005-2007*. VTI rapport 589.
- Johansson, K & Wirbing (2008) *Riskbruk och missbruk; alkohol-läkemedel-narkotika: uppmärksamma, motivera och behandla inom primärvård, socialtjänst och psykiatri*. Natur & Kultur.
- RPS (2007) *Narkotika, en grundläggande handledning för polisen inklusive drogtecken och symptom*. Rikspolisstyrelsen RPS rapport 2007:1.
- RPS (2012) *Vägledning för åtgärder mot livsstilskriminellas brottslighet*. Rikspolisstyrelsen.
- Sinadinovic, K (2006) *Mumin projektet, samverkan för tidigare insatser mot ungdomars narkotikamissbruk*. Mobilisering mot narkotika, Stockholm.
- Svensson, R (2011) *Örebro län för en drogfri trafik*. Polismyndigheten i Örebro län, utvecklings- och planeringsenheten.
- Trafikverket (2014) *Samverkan mot alkohol och droger i trafiken. Redovisning av ett regeringsuppdrag*. Trafikverket. http://www.trafikverket.se/PageFiles/148132/smadiit_rapport_2014_slutversion.pdf
- Viets, V m.fl. (2002) *Vad är motivation till förändring? En vetenskaplig analys*. Kriminalvården.
- Vinnova Analys 2007:8, Effekter av den svenska trafiksäkerhetsforskningen 1971-2004.
- Vägverket (2001) *Trafikmedicin*. Trafikmedicinska rådet. SMAD

Bilaga 1: SMADIT-blanketten

Överlämningen, ifylles av polis och sjukvårdspersonal.

Datum för gripande

Klockslag för gripande:

Polis namn:

Sjukvårdspersonal namn:

Hur upptäcktes den misstänkte?	☐ Fast kontroll ☐ Rörlig kontroll ☐ Tips ☐ Trafikolycka
Vad misstänks individen för?	☐ Alkoholrattfylleri ☐ Drograttfylleri ☐ Ringa narkotikabrott ☐ Dopningsbrott
Hur upptäcktes individen?	☐ Bil ☐ MC/Moped ☐ Cykel ☐ Utan fordon
Vilken typ av drog var individen misstänkt påverkad av?	☐ Alkohol ☐ Narkotika ☐ Alkohol/narkotika ☐ Anabola steroider
Vilken typ av prov har genomförts?	☐ Utandningsprov värde i promille: ☐ Urinprov ☐ Blodprov
Misstänks individen för något följdbrott?	☐ Innehav av narkotika vid kroppsvisitation ☐ Innehav av narkotika husrannsakan bil ☐ Innehav av narkotika i bostad ☐ Husrannsakan genomförd med hund ☐ Beslag av stöldgods ☐ Annat _____
Vilken enhet tillhör rapporterende polis?	

Ifylles av sjukvårdspersonal under vidare samtal med individen.

Personnummer:	
Kön	☐ Kvinna ☐ Man
Patientens hemkommun:	
Patientens telefonnummer	
Har individen några motivationsfaktorer?	☐ Barn under 18 år ☐ Eget boende ☐ Hemlös ☐ Arbete/studerar ☐ Körkort ☐ Körkortstillstånd ☐ Indraget körkort ☐ Väntar barn
Har patienten frivårdskontakt?	☐ Ja, handläggare ☐ Nej
Har patienten kontakt med socialtjänsten för sitt användande av alkohol/droger/dopning?	☐ Ja, handläggare ☐ Nej
Har patienten kontakt med någon annan för sitt användande av alkohol/droger/dopning?	☐ Ja, handläggare ☐ Nej
Är det okej för patienten att informera vidare till frivården, socialtjänsten eller eventuell annan kontakt?	☐ Ja ☐ Nej
Önskar patienten kontakt?	☐ Socialtjänsten ☐ Ungdomsmottagning ☐ Trafikmedicin ☐ Nej
Har du tagit patientens telefonnummer så att eventuell önskad kontakt kan ringa?	Tel: _____
Har samtal genomförts?	☐ Ja ☐ Nej
Har du dokumenterat samtalet och provtagningen?	☐ Ja ☐ Nej